===

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

===

આર/એસ.સી.એ/૧૮૭૧૬/૨૦૧૮, તા. ૦૯/૦૮/૨૦૧૯ ના

ચુકાદામાં સુધારો

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૮૭૧૬/૨૦૧૮

[ઓન નોટ ફોર સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ ઓફ ઓર્ડર ડેટેડ ૦૯/૦૮/૨૦૧૯

ઈન આર/એસ.સી.એ/૧૮૭૧૬/૨૦૧૮]

===

રફિક હાજીભાઈ પરમાર અને ૧ અન્ય (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૨ અન્ય (ઓ)

===

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં. ૧, ૨ તરફે અગ્રેશ એ. પંચાલ(૯૧૩૮)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે સરકારી વકીલ(૧)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૪ તરફે લો ઓફિસર બ્રાંચ (૪૨૦)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૪ તરફે શ્રી હેમાંગ એમ. શાહ(૫૩૯૯)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨, ૩ ને નોટિસની સીધી બજવણી (૫) કરવામાં આવી

==

કોરમઃ **માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી એન.વી. અંજારીયા**

તારીખઃ૧૯/૦૯/૨૦૧૯

મૌખિક આદેશ

૯મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૯ ના ચુકાદા દ્વારા જેનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો છે તેવી આ અરજી, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ૧૭મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૯ ની સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ માટેની નોંધના અનુસંધાનમાં બોર્ડ પર આવે છે.

૨. એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે ચુકાદાના ફકરા ૧૩.૧ માં નીચેના શબ્દોના સમૂહમાં બે ટ્રાન્સક્રિપ્શનની ભૂલો પ્રવેશી ગઈ છે, "ખાસ કરીને કાનૂની વિભાગના નાયબ સચિવના તારીખ ૧૮મી જુલાઈ, ૨૦૧૯ ના પત્રથી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણને નકારી કાઢવા માટે".

૩. પ્રશ્ન હેઠળના પત્રના રેકોર્ડ મુજબ સાચી તારીખ ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ છે અને તે કાનૂની વિભાગના અવર સચિવ દ્વારા કરવામાં આવેલો પત્રવ્યવહાર

હતો. કાનૂની વિભાગના અવર સચિવના તારીખ ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના ઉક્ત પત્રનો સંદર્ભ ચુકાદાના ફકરા ૩.૩ માં જોવા મળે છે, જે પુષ્ટિ કરે છે કે ઉપરોક્ત ટ્રાન્સક્રિપ્શનની ભૂલો હતી.

૩. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, ચુકાદાના ફકરા નં. ૧૩.૧ માં ઉપરોક્ત શબ્દોના સમૂહને નીચે મુજબ બદલવામાં આવશે.

> *"ખાસ કરીને કાનૂની વિભાગના અવર સચિવના તારીખ ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના પત્રથી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણને નકારી કાઢવા માટે...".*

૪. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૮૭૧૬/૨૦૧૮ માં તારીખ ૦૯મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૯ નો ચુકાદો તે મુજબ સુધારેલો ગણાશે. રજિસ્ટ્રી ઉપર નિર્દેશિત કર્યા મુજબ સુધારો કરશે અને યોગ્ય રીતે સુધારેલી પ્રમાણિત નકલ જારી કરશે.

૫. સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ માટેની નોંધ તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(એન.વી. અંજારિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

<u>આર/એસ.સી.એ/૧૮૭૧૬/૨૦૧૮ માં તા. ૧૯/૦૯/૨૦૧૯ ના હુકમથી</u>

<u>આ ચુકાદામાં સુધારો કરવામાં આવેલ છે.</u>

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લીકેશન નં. ૧૮૭૧૬/૨૦૧૮

મંજુરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી એન.વી. અંજારીયા

==

૧	શું સ્થાનિક પેપર્સના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને રિફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમુર્તિશ્રી ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તેના હેઠળ કરાયેલા કોઈપણ આદેશને લગતા કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના

==

રફિક હાજીભાઈ પરમાર અને ૧ અન્ય (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૨ અન્ય (ઓ)

==

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર (રો) નં. ૧, ૨ તરફે શ્રી અમિત પંચાલ સાથે શ્રી અગ્નેશ એ. પંચાલ(૯૧૩૮)

પ્રતિવાદી (ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી કમલ ત્રિવેદી, એડવોકેટ જનરલ સાથે શ્રી કે.એમ. અંતાણી, એ.જી.પી.(૧)

પ્રતિવાદી (ઓ) નં. ૪ તરફે લો ઓફિસર બ્રાંચ (૪૨૦)

પ્રતિવાદી (ઓ) નં. ૪ તરફે શ્રી હેમાંગ એમ. શાહ(૫૩૯૯)

પ્રતિવાદી (ઓ) નં. ૨, ૩ ને નોટિસની સીધી બજવણી (૫) કરવામાં આવી

==

કોરમઃ **માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી એન.વી. અંજારીયા**

તારીખઃ ૦૯/૦૮/૨૦૧૯

સી.એ.વી. ચુકાદો

કોઈપણ સરકારની લોકશાહી પ્રત્યેની પ્રતિબદ્ધતા માપવા માટે વારંવાર સૂચવવામાં આવતા માપદંડોમાંનો એક એ છે કે તે ન્યાયતંત્રની સંસ્થા અને તેના ઘટકો પ્રત્યે કેવો અભિગમ અપનાવે છે અને તેમની સાથે કેવો વ્યવહાર કરે છે.

૧.૧ પોતપોતાના વિદ્ધાન વકીલો મારફતે ઉપસ્થિત રહેલા પક્ષકારોએ જણાવ્યું હતું કે તેઓએ અંતિમ દલીલો કરી છે અને અરજીને અંતિમ નિકાલ માટે ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. સૌ દ્વારા એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે રજૂઆતો પૂર્ણ થઈ ગઈ છે.

૨. અહીંના અરજદારોએ એવી દાદ માંગી છે કે ખાસ પગારની વધેલી રકમ અને બ્લેઝર ભથ્થાની ચૂકવણી અંગે તારીખ ૧૭મી માર્ચ, ૨૦૧૭ ના પત્ર દ્વારા તેમને જણાવવામાં આવેલી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણનો અમલ કરવાનો રાજ્ય સરકારને નિર્દેશ આપવામાં આવે.

૩. અરજદારો હાઈકોર્ટના મહેકમ પર કામ કરતા પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓ છે જેઓ હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો સાથે જોડાઈને તેમની ફરજો બજાવે છે. અરજદારોને હાઈકોર્ટના રજિસ્ટ્રાર જનરલ દ્વારા તારીખ ૧૭મી માર્ચ, ૨૦૧૭ ના પત્રથી જણાવવામાં આવ્યું હતું કે નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ, તેમને ચૂકવવામાં આવતા ખાસ પગારની રકમ વધારવા અને તેમના માટે બ્લેઝર ભથ્થું વધુ મંજૂર કરવાનો નિર્ણય લીધો છે. તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળનો નિર્ણય હતો. એવું જણાય છે કે અરજદારોને ઉક્ત લાભો ન મળતાં, તેઓએ એક સ્મરણપત્ર મોકલ્યું હતું, જેના જવાબમાં તારીખ ૧૯મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮ ના પત્ર દ્વારા, રજિસ્ટ્રાર જનરલ દ્વારા તેમને જાણ કરવામાં આવી હતી કે નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા ભલામણ કરાયેલ બે લાભો આપવાની બાબત સરકાર પાસે પેન્ડિંગ છે. અસહ્ય પ્રતીક્ષા પછી, અરજદારોએ હાલની અરજી દાખલ કરી.

૩.૧ આ અરજીમાં નોટિસ ૦૫મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના રોજ જારી કરવામાં આવી

હતી અને તેને ૧૭મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના રોજ પરત કરવાપાત્ર બનાવવામાં આવી હતી. દરમિયાનના સમયગાળામાં, પ્રતિવાદી નં. ૨ – રાજ્ય સરકારે તારીખ ૧૫મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ નો ઠરાવ પસાર કર્યો જેના દ્વારા બ્લેઝર ભથ્થું મંજૂર કરવાના સંબંધમાં મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણ સ્વીકારવામાં આવી હતી, જોકે ખાસ પગારની વધેલી રકમના સ્વરૂપમાં ભથ્થા માટેની બીજી દરખાસ્ત નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૩.૨ વિવિધ મથાળા હેઠળ વિવિધ લાભો માટે અરજદારો દ્વારા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને કરવામાં આવેલી વિનંતીઓ પૈકી, તેમાંથી બે, એટલે કે ખાસ પગારમાં દર મહિને રૂ. ૮૦/– થી વધારીને દર મહિને રૂ. ૨,૫૦૦/– કરવા અને બીજું પ્રારંભિક નિમણૂકના સમયે અને ત્યારબાદ આઠ વર્ષની સેવા પૂર્ણ થવા પર રૂ. ૫,૦૦૦/– ના બ્લેઝર અથવા કોટ ભથ્થાની ચૂકવણી, ૧૦મી માર્ચ, ૨૦૧૭ ના રોજ નિર્ણય લઈને મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત બે લાભો આપવા માટે નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણ રાજ્ય સરકારને મોકલવામાં આવી હતી. રજિસ્ટ્રાર જનરલે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને લેવામાં આવેલા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયની રાજ્ય સરકારને તેના અમલીકરણની માંગ સાથે જાણ કરી હતી.

૩.૩ ખાસ પગારમાં દર મહિને રૂ. ૮૦/– થી વધારીને દર મહિને રૂ. ૨,૫૦૦/– કરવાના વધારાના દરે મંજૂરી આપવા માટે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની

ભલામણનો રાજ્ય સરકારનો ઈનકાર તારીખ ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના પત્રમાં પ્રતિબિંબિત થયો હતો જે કાનૂની વિભાગના અવર સચિવ મારફતે મોકલવામાં આવ્યો હતો. અરજી પેન્ડિંગ હતી તે દરમિયાન નિર્ણયની જાણ કરવામાં આવી હોવાથી, ડ્રાફ્ટ સુધારાના માધ્યમથી, અરજદારો દ્વારા તેને રેકોર્ડ પર મૂકવામાં આવ્યો હતો. રાજ્ય સરકારના ઈનકાર પર તેની બંધારણીયતા અને કાયદેસરતા માટે પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. વહીવટી બાજુએ હાઈકોર્ટના તારીખ ૧૭મી માર્ચ, ૨૦૧૭ ના પત્ર અને ત્યારબાદના સ્મરણપત્રોનો સંદર્ભ લેતા, જેના દ્વારા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણ રાજ્ય સરકારને મોકલવામાં આવી હતી, તારીખ ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના ઉક્ત પત્રમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે નાણા વિભાગની સલાહ લેવામાં આવી હતી અને હાઈકોર્ટના મહેકમ પર પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓને ખાસ પગારમાં વધારા માટે વિષય પરની ફાઈલ રજૂ કરવા પર, તે સ્વીકાર્ય ન હતી. અન્ય કોઈ કારણોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો.

૩.૪ ખાસ પગાર આપવાનો ઈતિહાસ ૧૬મી ઓક્ટોબર, ૧૯૬૧ થી શરૂ થાય છે. સ્વીકૃતપણે, ત્યારથી અન્ય કર્મચારીઓની સાથે, હાઈકોર્ટના મહેકમ પર કામ કરતા નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અને હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલા પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓને દર મહિને રૂ. ૩૦/– નો ખાસ પગાર આપવામાં આવતો હતો. ૧૮મી માર્ચ, ૧૯૭૧ ના રોજ રાજ્ય સરકારે તેના કાનૂની વિભાગ મારફતે અરજદારો માટે ખાસ પગાર દર મહિને

રૂ. ૩૦/– થી વધારીને દર મહિને રૂ. ૫૦/– કરવાનો ઠરાવ બહાર પાડ્યો હતો. ૦૧લી જૂન, ૧૯૮૮ ના રોજ, પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીના વર્ગ તેમજ હાઈકોર્ટની કાનૂની સહાય સમિતિની કચેરી હેઠળ સ્ટેનોગ્રાફરની જગ્યા ધરાવતા વ્યક્તિઓ અને આવા અન્ય કર્મચારીઓ માટે ખાસ પગારમાં દર મહિને રૂ. ૮૦/– નો આગળ ઊર્ધ્વગામી સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યારથી દર મહિને રૂ. ૮૦/– ની રકમ વધારવામાં આવી નથી. મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને દર મહિને રૂ. ૨,૫૦૦/– સુધી ઊર્ધ્વગામી સુધારાની ભલામણ કરી હતી.

૩.૫ અરજદારોના ખાસ પગારમાં વધારો કરવાના હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયને રાજ્યના સત્તાવાળાઓ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યો હોવાથી, હાલની અરજી તેના અંતિમ વિશ્લેષણ અને વ્યાપમાં, અનુચ્છેદ ૨૨૯, ખાસ કરીને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી સત્તાઓ વિરુદ્ધ અવલોકન કરવા માટેની બંધારણીય યોગ્યતા અને તે સંદર્ભે રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિભાવવાની કાનૂની જવાબદારીઓના ક્ષેત્રમાં અને તેના સંદર્ભમાં પ્રશ્નો ઉભા કરે છે.

૪. અરજદારો વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી અમિત પંચાલ અને વિદ્વાન વકીલ શ્રી અગ્નેશ પંચાલે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણ સ્વીકારવાનો ઇનકાર કરવામાં રાજ્ય સરકારના નિર્ણય પર હુમલો કરતા એવી રજૂઆત કરી હતી કે ભલામણ નકારી

શકાઈ ન હોત. એવી સખત દલીલ કરવામાં આવી હતી કે એકવાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ તેમની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને નિર્ણય લઈને લાભો આપવાનું નક્કી કર્યું અને ભલામણ કરી, તો રાજ્ય સરકાર તેને અવગણવા માટે બંધાયેલી ન હતી. તેમણે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) નો સંદર્ભ આપીને આગળ રજૂઆત કરી કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયના અમલીકરણ માટે રાજ્ય સરકાર પાસેથી નાણાંની જરૂર પડશે, તેથી અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઇઝો મુજબ રાજ્યપાલની મંજૂરી જરૂરી બની શકે છે, પરંતુ ઝડપથી ઉમેર્યું કે અહીં પ્રશ્ન માત્ર ખાસ પગારમાં વધારાનો હતો જે નામદાર રાજ્યપાલની મંજૂરી લીધા પછી વર્ષ ૧૯૭૧ માં મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કોઈ પણ સંજોગોમાં, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા ખાસ પગારમાં વધારાના સંદર્ભમાં વર્તમાન ભલામણને રાજ્યપાલ દ્વારા વિચારણા કર્યા વિના જ નકારી કાઢવામાં આવી હતી જે નાયબ સચિવના ઉપરોક્ત પત્રમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે.

૪.૧ અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે બંધારણમાં અનુચ્છેદ ૨૨૯ ઘડવાના ઈતિહાસ વિશે અદાલતને માહિતગાર કર્યા અને બંધારણના ઘડવૈયાઓ દ્વારા કલ્પના કર્યા મુજબ તેના હેતુ અને ઉદ્દેશ્ય પર પ્રકાશ પાડ્યો, અને આગળ રજૂઆત કરી કે ઉક્ત અનુચ્છેદ હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમુર્તિને આપવામાં આવેલી સત્તાઓ ન્યાયતંત્રની સ્વતંત્રતા જાળવી રાખવા માટે હતી અને હાઈકોર્ટના સ્ટાફ જેવા કે અરજદારોનો વર્ગ અવિભાજ્ય ઘટકો છે. અરજદારોના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા

મુજબ, રાજ્ય સરકારનું સમગ્ર વલણ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની સત્તા પ્રત્યે અપમાનજનક હતું.

૪.૧.૧ અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે અનુચ્છેદ ૨૨૯ અને ખાસ કરીને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના વ્યાપ, ક્ષેત્ર અને હેતુને પ્રકાશિત કરવા માટે હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચર ઓફ રાજસ્થાન વિરુદ્ધ રમેશ ચંદ્ર પાલીવાલ [(૧૯૯૮) ૩ એસસીસી ૭૨], સ્ટેટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ વિરુદ્ધ ટી. ગોપાલકૃષ્ણન મૂર્તિ [(૧૯૭૬) ૨ એસસીસી ૮૮૩] અને સ્ટેટ ઓફ આસામ વિરુદ્ધ ભુબન ચંદ્ર દત્તા [એઆઈઆર ૧૯૭૫ એસસી ૮૮૯] માં નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. તેમણે સુપ્રીમ કોર્ટ વેલફેર એસોસિએશન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા [(૧૯૮૯) ૪ એસસીસી ૧૮૭] માં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોને સેવામાં દબાવ્યા જેથી એવી રજૂઆત કરી શકાય કે વર્તમાન કિસ્સામાં માત્ર બંધારણીય ભાવનાનું જ ઉલ્લંઘન થતું નથી, પરંતુ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણ સ્વીકારવાનો ઇનકાર કરવામાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓની પણ અવગણના કરવામાં આવી છે.

૪.૧.૨ અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયનો જવાબ આપવાનો હોવાથી, તે યોગ્ય ન હતું કે ભલામણનો ઇનકાર નાયબ સચિવના સ્તરે જણાવવામાં આવ્યો અને ત્યારબાદ સોગંદનામા પર જવાબ દાખલ કરવામાં આવ્યા. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે મુખ્ય

સચિવના સ્તર દ્વારા નિર્ણય જણાવીને રાજ્ય સરકારે યોગ્યતા જાળવી હોત. આ રજૂઆતને હળવાશથી બાજુ પર રાખી શકાય તેમ નથી.

૪.૧.૩ વધુમાં, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે એમ. ગુરુમૂર્તિ વિરુદ્ધ એકાઉન્ટન્ટ જનરલ, આસામ અને નાગાલેન્ડ [(૧૯૭૧) ૨ એસસીસી ૧૩૭] માં સુપ્રીમ કોર્ટના પાંચ ન્યાયાધીશોના નિર્ણયમાંથી કાયદાના નીચેના નિવેદનો તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું,

> "એકવાર હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળ તેમની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યા પછી, જો સરકાર તે આદેશોને પડકારવા માંગતી હોય, તો તેની પાસે માત્ર એક જ રસ્તો ખુલ્લો હતો કે વહીવટી બાજુએ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને તેમના આદેશને રદ કરવા અથવા તેમાં સુધારો કરવા માટે સમજાવવા અથવા હાઈકોર્ટમાં તેમના આદેશોને પડકારતી રિટ અરજી દાખલ કરવા યોગ્ય કાર્યવાહી કરવી. પરંતુ સરકારે સરકારના અંતિમ આદેશો જારી ન થાય ત્યાં સુધી અપીલકર્તાને કોઈપણ પે-સ્લિપ જારી ન કરવાનો એકાઉન્ટન્ટ-જનરલને નિર્દેશ આપવાનું અસાધારણ અને કંઈક અંશે અસામાન્ય પગલું ભર્યું. ૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૬૧ ના એકાઉન્ટન્ટ-જનરલને લખેલા સરકારના પત્ર પરથી આ સ્પષ્ટ થાય છે." (પેરા ૬)

૪.૨ અરજીનો વિરોધ કરતા, રાજ્ય સરકાર વતી, કાનૂની વિભાગના નાયબ સચિવે અન્ય બાબતોની સાથે એવો દાવો કરતા સોગંદનામા પર જવાબ દાખલ કર્યો કે જ્યાં સુધી બ્લેઝર ભથ્થું મંજૂર કરવા માટે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી તે સ્વીકારવામાં આવી હતી પરંતુ ખાસ પગારમાં વધારા અંગે, તેનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. ખાસ પગારમાં વધારા વિશે, રાજ્ય સરકારે દલીલ કરી હતી કે ખાસ પગાર એ મહેનતાણા ઉપરાંતનો હતો અને અરજદારોને અધિકાર તરીકે ઉપલબ્ધ ન હતો. જોકે એ સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ ૧૯૬૧ માં રાજ્ય સરકારે અન્ય લોકોની સાથે હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલા સ્ટેનોગ્રાફરોને દર મહિને રૂ. ૩૦/- ના દરે ખાસ પગાર આપવાનો નિર્ણય લીધો હતો, અને ઉક્ત રકમ ૧૮મી માર્ચ, ૧૯૭૧ ના રોજ સુધારીને દર મહિને રૂ. ૫૦/- અને ત્યારબાદ ૦૯મી જૂન, ૧૯૮૭ થી રૂ. ૮૦/- કરવામાં આવી હતી.

૪.૨.૧ એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ૦૧લી જૂન, ૧૯૮૮ થી સમગ્ર રાજ્યમાં અન્ય સ્ટેનોગ્રાફરો માટે ખાસ પગાર બંધ કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, પરંતુ તે અરજદારોના વર્ગ અને અન્ય સ્ટેનોગ્રાફરો ખાસ કરીને હાઈકોર્ટની કાનૂની સહાય સમિતિ વગેરે સાથે જોડાયેલા લોકો માટે ઉપલબ્ધ રહેવાનું ચાલુ રાખવામાં આવ્યું હતું. અરજદારોને ખાસ પગાર ચાલુ રાખવા અંગે વિવાદ ન કરતા, સોગંદનામું કરનારે જણાવ્યું હતું કે, "અરજદારો સહિત કર્મચારીઓની ચોક્કસ શ્રેણીઓને ખાસ પગારની ગ્રાન્ટ ચાલુ રાખવા માટે રેકોર્ડ પરથી કોઈ ચોક્કસ કારણ સામે

આવ્યું નથી", જાણે કે તેઓ નિર્ણય પર પ્રશ્ન અને શંકા ઉભી કરવા માંગતા હોય જેથી પોતાના જ નિર્ણયનો અસ્વીકાર કરી શકાય.

૪.૨.૨ અરજદારોની રાજ્ય સચિવાલય હેઠળ કામ કરતા સ્ટેનોગ્રાફરોના વર્ગ સાથે સરખામણી કરવા માટે બીજી રજૂઆત ઉઠાવવામાં આવી હતી. એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારો સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરોની સમાન છઠ્ઠા કેન્દ્રીય પગાર પંચ અને ત્યારબાદ સાતમા પગાર પંચની ભલામણોના લાભાર્થીઓ હતા, અને અરજદારો માટે પગાર પેકેજમાં વધારો કરવામાં આવ્યો હતો. એવું સૂચવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે હાઈકોર્ટ દ્વારા વહીવટી બાજુએ સંબોધવામાં આવેલા પત્રોના અનુસંધાનમાં આવું કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં એવી જરૂરિયાત હતી કે હાઈકોર્ટના સ્ટાફ અને સચિવાલયના સ્ટાફ વચ્ચે સતત જાળવવામાં આવેલી પગાર–ધોરણની સમાનતા જાળવવી જોઈએ. એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તે સમયે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ રાજ્ય સચિવાલય હેઠળના સ્ટેનોગ્રાફરોની સમાન અરજદારો માટે પગાર મેટ્રિક્સમાં સુધારો પૂરો પાડવા માટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ નિર્ણય લીધો હતો. આમ રાજ્ય સરકાર વતી એવું જણાવવામાં અને દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પગારની બાબતમાં અરજદારોના વર્ગ અને સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરો વચ્ચે સમાનતા જાળવવામાં આવી હતી, જેથી ગર્ભિત રીતે એવું સૂચવી શકાય કે આવી સમાનતાથી આગળ, અરજદારોને કોઈ વધારાનો લાભ આપી શકાય નહીં.

૪.૨.૩ સોગંદનામા પર જવાબના ફકરા ૧૩ માં, ન્યાયાધીશોની કામગીરી, ચુકાદાઓ આપવા અને હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલા પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી તરીકે અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવતા કામના સંદર્ભમાં એવી ટિપ્પણી કરતા કથનો, જેને ટાળી શકાયા હોત, કરવામાં આવ્યા હતા જેથી એવી રજૂઆત કરી શકાય કે રાજ્ય સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરો પણ કઠોર પ્રકૃતિની ફરજો બજાવતા હતા. એવો કેસ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે અરજદારો અને સરકારના સચિવાલય હેઠળના સ્ટેનોગ્રાફરો પગાર અને ભથ્થા વધારવાના હેતુ માટે એક જ વર્ગ બનાવવા માટે સમાન પ્રકારની પ્રકૃતિની ફરજો બજાવે છે.

૪.૨.૪ રાજ્ય સરકારે તેના સોગંદનામા પર જવાબમાં આગળ એવી દલીલ કરી હતી કે અરજદારો માટે ખાસ પગાર વધારવાના નિર્ણયને સ્વીકારવાથી રાજ્ય સરકાર માટે નાણાકીય અસરો ઊભી થશે જે હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલ પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓની ૧૨૯ જગ્યાઓ સામે દર વર્ષે રૂ. ૩૮,૭૦,૦૦૦/- ની હદ સુધીની હશે. એવી આશંકા વ્યક્ત કરવામાં આવી હતી કે રાજ્ય સરકાર અને સમગ્ર ન્યાયતંત્રની રોજગારીમાં રહેલા અન્ય લોકો આવી માંગ ઉઠાવી શકે છે જે રાજ્યની તિજોરી પર વધુ નાણાકીય બોજ નાખશે.

૪.૩ રાજ્ય માટે વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ શ્રી કમલ ત્રિવેદીએ સોગંદનામા પર

જવાબની દલીલો પર તેમની રજૂઆતો આધારિત રાખીને અને તેને વિસ્તૃત કરતા, એ વાત પર ભાર મૂકવાનો પ્રયાસ કર્યો કે જ્યારે ૬ઠ્ઠા અને ૭મા પગાર પંચની ભલામણોના અનુસંધાનમાં પગાર–ધોરણો નક્કી કરવાની વાત આવી, ત્યારે હાઈકોર્ટે વહીવટી બાજુએ, હાઈકોર્ટના સ્ટાફ અને રાજ્ય સરકાર હેઠળ કામ કરતા સ્ટાફ વચ્ચે સમાનતા જાળવવાની જરૂરિયાત દર્શાવવા માટે પત્રો સંબોધ્યા હતા. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અરજદારોને હવે વિશેષ સારવાર આપવામાં આવી હતી જે વાજબી ન હતી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે રાજ્ય સચિવાલયમાં સ્ટેનોગ્રાફરોને ખાસ પગાર મળતો ન હતો, ત્યારે અરજદારોને ખાસ પગારની રકમમાં વધારો વિચારવા યોગ્ય ન હતો. ત્યારબાદ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિનો નિર્ણય બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ લેવામાં આવ્યો હોય તો પણ, જ્યારે તે રાજ્ય સરકાર પર નાણાકીય જવાબદારી લાવે છે, ત્યારે રાજ્ય સરકાર ઉક્ત પાસાને ધ્યાનમાં લેવા હકદાર હતી અને તેથી, ખાસ પગારમાં વધારાની ભલામણને યોગ્ય રીતે નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૪.૩.૧ ત્યારબાદ, વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલે એક રજૂઆત ઉઠાવી, જે ઓછામાં ઓછી રાજ્ય સરકારના પ્રથમ સોગંદનામા પર જવાબમાં ઉઠાવવામાં આવી ન હતી, જેથી તે તેમના બચાવનો મુખ્ય આધાર બની શકે કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે, પૂર્વશરત નિયમો ઘડવાની હતી જે ખાસ પગારના સંદર્ભમાં ઘડવામાં આવ્યા નથી. એવી રજૂઆત કરવાનો

પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે તેથી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણ સ્વીકૃતિ ધરાવતી ન હતી અને આ રીતે તેનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. આ દલીલ, જે પહેલેથી જ પતનની અણી પર છે, તેની સાથે પછીના ફકરાઓમાં કામ પાર પાડવામાં આવ્યું છે.

૪.૩.૨ વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલે ભુબન ચંદ્ર દત્તા (ઉપર જણાવેલ) માં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો જે આસામ અને નાગાલેન્ડ હાઈકોર્ટ સર્વિસીસ રૂલ્સ ૧૯૫૬ ના સંદર્ભમાં હતો. રાજ્યપાલની મંજૂરી વિના હાઈકોર્ટના રજિસ્ટ્રારની નિમણૂક પ્રારંભિક પગાર રૂ. ૧૫૦૦/- સાથે દર મહિને રૂ. ૨૫૦/- ના સ્પેશિયલ પે એલાઉન્સ સાથે કરવામાં આવી હતી. તે કેસના તથ્યોમાં, અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે માત્ર એટલા માટે કે વર્ષ ૧૯૬૭ માં રજિસ્ટ્રારનો પ્રારંભિક પગાર રૂ. ૧૨૦૦/- થયો અને પાંચ ઈન્ક્રીમેન્ટ સાથે પગાર રૂ. ૧૫૦૦/- થશે, રૂ. ૧૫૦૦/- ના પ્રારંભિક પગાર પર રજિસ્ટ્રારની નિમણૂક કરવાની મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની સત્તા પર કોઈ અસર ઊભી થઈ શકે નહીં. જો મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ રજિસ્ટ્રારની નિમણૂક આવા ઉચ્ચ પ્રારંભિક પગાર પર ખાસ ભથ્થા સાથે કરવા માંગતા હોય, તો રાજ્યપાલની વિશેષ મંજૂરી લેવી જરૂરી હતી.

૪.૩.૩ વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલે તેમની એ દરખાસ્તના સમર્થનમાં સુપ્રીમ કોર્ટ વેલફેર એસોસિએશન (ઉપર જણાવેલ) માં નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા નિયમો ઘડવા એ પ્રોવાઈઝો હેઠળ મંજૂરી મેળવવા માટેની

પૂર્વ શરત હતી. તે ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને સમાન સત્તાઓ આપતા અને અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ની સમાન ભારતના રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરીની કલ્પના કરતા બંધારણની કલમ ૧૪૬(૨) ના પ્રોવાઇઝો હેઠળનો કેસ હતો. તે કિસ્સામાં, ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ નિયમો બનાવવાને બદલે, આ બાબતને પગાર પંચને મોકલી દીધી હતી અને સરકારે ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના વાંધા છતાં પગાર પંચ દ્વારા ભલામણ કરાયેલ સુધારેલા પગાર–ધોરણોને મંજૂરી આપી હતી. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે અનુચ્છેદ ૧૪૬(૨) નું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ પગાર પંચની ભલામણોને ધ્યાનમાં લઈને સ્વતંત્ર રીતે નિયમો ઘડવા જોઈએ અને તેને રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરી માટે રજૂ કરવા જોઈએ.

૪.૩.૪ વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ દ્વારા સેવામાં દબાવવામાં આવેલો આગળનો નિર્ણય સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિરુદ્ધ એસોસિએશન ઓફ કોર્ટ સ્ટેનોગ્રાફર્સ [(૨૦૦૨) ૨ એસસીસી ૧૪૧] માં હતો જેમાંથી ફકરા ૨, ૫ અને ૬ પર આધાર રાખીને એ રજૂઆતને મજબૂત કરવામાં આવી હતી કે અરજદારો અને સરકારના સચિવાલય હેઠળ કામ કરતા સ્ટેનોગ્રાફરો વચ્ચે સમાનતા જાળવવી જરૂરી હતી.

૪.૩.૫ સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. વિરુદ્ધ ડો. યશવંત ત્રિંબક [(૨૦૧૬) ૨ એસસીસી ૩૦૫] માં પણ નિર્ણય પર આધાર રાખીને એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે

રાજ્યપાલ હંમેશા તેમના તાબાના અધિકારી મારફતે સત્તાનો ઉપયોગ કરે છે અને એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે રાજ્યપાલનો નિર્ણય આખરે રાજ્ય સરકારનો નિર્ણય છે કારણ કે રાજ્યપાલ મુખ્યમંત્રીના વડપણ હેઠળના મંત્રીમંડળની મદદ અને સલાહ અનુસાર કાર્ય કરે છે. વિદ્ધાન એડવોકેટ જનરલે અદાલતના વાંચન માટે નોંધના સ્વરૂપમાં લેખિત રજૂઆત રજૂ કરી જેથી એ દર્શાવી શકાય કે હાલના કેસમાં નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા ઇનકારના તબક્કે પહોંચવા માટે સરકારના વિવિધ સ્તરો વચ્ચે કેવી રીતે પસાર થઈ હતી.

૪.૪ પ્રતિવાદી નં. ૪ – હાઈકોર્ટના રજિસ્ટ્રાર જનરલ વતી, સોગંદનામા પર જવાબ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં એ પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું કે વહીવટી બાજુએ હાઈકોર્ટને અરજદારો તરફથી તારીખ ૧૪મી નવેમ્બર, ૨૦૧૪, ૧૯મી મે, ૨૦૧૫, ૨૧મી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૫, ૦૨જી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૬ અને ૦૬ઠ્ઠી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૭ ની રજૂઆતો પ્રાપ્ત થઈ હતી જેમાં તેઓએ નવ વિવિધ લાભો મંજૂર કરવા વિનંતી કરી હતી. રજૂઆતોમાંની માંગણીઓ પર પ્રક્રિયા કરવામાં આવી હતી અને તેમાંથી માત્ર બે જ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્ધારા સ્વીકારવામાં આવી હતી, એટલે કે ખાસ પગારમાં દર મહિને રૂ. ૨,૫૦૦/– નો વધારો અને પ્રારંભિક નિમણૂકના સમયે અને બીજા તબક્કામાં આઠ વર્ષની સેવા પૂર્ણ થવા પર રૂ. ૫,૦૦૦/– ના બ્લેઝર ભથ્થાની મંજૂરી.

૪.૪.૧ પ્રતિવાદી નં. ૪ વતી વિદ્ધાન વકીલ શ્રી હેમાંગ શાહ દ્ધારા ભારપૂર્વક

નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા નિયમો છે જે હાઈકોર્ટ ઓફ ગુજરાત રૂલ્સ, ૨૦૧૧ કહેવાય છે, અને આ નિયમો આ વિષયને સંચાલિત કરે છે. નિર્વિવાદપણે એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ખાસ પગારની ચૂકવણી એ નવો અપાયેલો લાભ નથી પરંતુ તે વર્ષોથી ચૂકવવામાં આવે છે. તેમણે રેકોર્ડ પર મૂકવા માટે વાંચવા અર્થે રાજ્ય સરકારના કાનૂની વિભાગનો તારીખ ૧૮મી માર્ચ, ૧૯૭૧ નો ઠરાવ નં. ૧૦૬૩/૫૧૮૭ ડી રજૂ કર્યો હતો જેમાં નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અને હાઈકોર્ટના અન્ય ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલા સ્ટેનોગ્રાફરોને દર મહિને રૂ. ૩૦/– થી સુધારીને દર મહિને રૂ. ૫૦/– ના ખાસ પગારના લાભની ગ્રાન્ટ સ્વીકારવામાં આવી હતી. ૦૧લી જૂન, ૧૯૮૮ નો ઠરાવ નં. ઈસીઆર/૧૦૮૮/૧૯૨/એમ પણ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો જે ખાસ પગારમાં દર મહિને રૂ. ૮૦/– સુધીનો વધારો પૂરો પાડે છે.

૪.૪.૨ ઉપરોક્ત આધાર પર, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલા સ્ટેનોગ્રાફરોને ખાસ પગારનો લાભ આપવા માટે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિનો નિર્ણય પહેલેથી જ હતો જે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ જરૂરી હોવાથી મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિવાદી નં. ૪ એ તેમના જવાબ સાથે અદાલત સમક્ષ તેમનો પોતાનો રેકોર્ડ અને સંપૂર્ણ હકીકતલક્ષી વિગતો મૂકી હતી જે નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ સમક્ષ હતી અને લાભો આપવા માટે નિર્ણય પર પહોંચતી વખતે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા જેની તપાસ કરવામાં

આવી હતી.

૪.૪.૩ રાજ્ય સરકારના કેસનો તેના જવાબમાં સામનો કરતા, પ્રતિવાદી નં. ૪ એ તેમના કાઉન્ટરમાં, એ દાવાને સખત રીતે રદિયો આપ્યો હતો કે હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલ પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલું કામ અને બજાવેલી ફરજો રાજ્ય સચિવાલયમાં કામ કરતા સ્ટેનોગ્રાફરો સાથે તુલનાત્મક હતી. એવી સ્પષ્ટ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જ્યારે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ રાજ્ય સરકારને પગાર–ધોરણોના સંદર્ભમાં સમાનતા જાળવવા જણાવ્યું હતું, ત્યારે તે ૬ઠ્ઠા અને ૭મા પગાર પંચના ધોરણો અનુસાર અરજદારોના વર્ગ માટે પગાર મેટ્રિક્સ સ્વીકારવા અને અમલમાં મૂકવાના સંદર્ભમાં હતું.

૪.૪.૪ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે માત્ર એટલા માટે કે અરજદારો માટે પગાર પંચો મુજબના પગાર–ધોરણની સમાનતા સચિવાલય હેઠળના અન્ય સ્ટેનોગ્રાફરો સાથે સુનિશ્ચિત કરવાની હતી, તેનો ક્યારેય એવો અર્થ અથવા સૂચિતાર્થ ન હતો કે બંને સમાન વર્ગના છે અને પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા કામને સચિવાલય સ્તરના સ્ટેનોગ્રાફરોના કામ સાથે સમાન ગણી શકાય જેથી અગાઉના વર્ગને ખાસ પગારમાં વધારો કરવાના નિર્ણયને સ્વીકારવાનો ઇનકાર કરી શકાય. વધારામાં એ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે જ્યારે અરજદારો સચિવાલયમાં સ્ટેનોગ્રાફરો

દ્વારા કરવામાં આવતા કામની તુલનામાં તેમના પ્રકાર, પ્રકૃતિ અને ડિગ્રીમાં તદ્દન અલગ ફરજો બજાવે છે, ત્યારે સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરો પાસે તેમના કામમાં મદદ કરવા માટે તેમના તાબામાં સ્ટાફ હોય છે.

૪.૫ ત્યારબાદ રાજ્ય સરકારે ફરીથી હાઈકોર્ટ વતી રજૂ કરવામાં આવેલી એફિડેવિટનો જવાબ આપવા માટે તે જ ડિપોનન્ટ મારફતે રિપ્લાય એફિડેવિટ દાખલ કરી હતી જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે દેશની વિવિધ હાઈકોર્ટમાં કર્મચારીઓ અથવા પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓને ચૂકવવામાં આવતા સમાન ભથ્થા વિશેના વિચારો દ્વારા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયને સમર્થન મળ્યું હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ આવી વિગતો એફિડેવિટમાં પ્રથમ વખત રેકોર્ડ પર લાવવામાં આવી હતી અને મંજૂરી માટે ભલામણ મોકલતા પત્રમાં, ઉક્ત વિગતો દર્શાવવામાં આવી ન હતી.

૪.૫.૧ ઉક્ત રિપ્લાયના ફકરા ૪(એચ) માં, ડિપોનન્ટ નાયબ સચિવ, કાનૂની વિભાગે આ મુજબ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે, "તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે કે આ નામદાર કોર્ટ સાથે જોડાયેલા પીપીએસ/પીએસ ને દર મહિને રૂ. ૨૫૦૦/- નો ખાસ પગાર આપવા અંગેની બાબત પર પ્રતિવાદી નં. ૪ દ્વારા ઉપર દર્શાવ્યા મુજબનું વલણ અપનાવવાના બદલે, સર્વસંમતિ પર પહોંચવાનો પ્રયાસ કરીને ચર્ચા કરવા માટે કોઈ સૂચન કરવામાં આવી રહ્યું નથી.". નાયબ સચિવના સ્તર દ્વારા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ જેવા બંધારણીય કાર્યકારીના નિર્ણયના જવાબમાં આવું વલણ વ્યક્ત

કરવામાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલ યોગ્યતાના અભાવને, વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ દ્વારા ઢાંકવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો જ્યારે તેમણે અન્ય બાબતોની સાથે એવી રજૂઆત કરી હતી કે રાજ્ય સરકાર હવે પછી પણ કોઈપણ સૂચન માટે ખુલ્લી છે. જોકે, અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે આ તબક્કે સર્વસંમતિની શક્યતા માટે નકારાત્મક જવાબ આપ્યો હતો, ખાસ કરીને જ્યારે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણને નકારવાના ચોક્કસ નિર્ણય પછી આવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી, અને જ્યારે રાજ્યના સત્તાવાળાઓ દ્વારા અરજી અને પ્રાર્થનાઓનો જોરદાર સામનો અને વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો.

૫. આગળ વધતા પહેલા, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ ને જોવું અને તેના સ્વભાવ અને ઉદ્ધેશ્યની નોંધ લેવી સંબંધિત છે. હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને હાઈકોર્ટના સ્ટાફની નિમણૂક અને સેવાની શરતોની બાબતમાં સત્તાના એકમાત્ર અને સર્વોચ્ચ ભંડાર બનાવવામાં આવ્યા છે. અનુચ્છેદ નીચે મુજબ છે.

"૨૨૯. અધિકારીઓ અને સેવકો અને હાઈકોર્ટનો ખર્ચ.

(૧) હાઈકોર્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોની નિમણૂક અદાલતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા અથવા અદાલતના અન્ય આવા ન્યાયાધીશ અથવા અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવશે જેનો તે નિર્દેશ કરે:

પરંતુ શરત એ છે કે રાજ્યના રાજ્યપાલ નિયમ દ્વારા એવું માંગી શકે છે કે

નિયમમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા કિસ્સાઓમાં અદાલત સાથે પહેલાથી જ જોડાયેલ ન હોય તેવી કોઈ પણ વ્યક્તિની નિમણૂક અદાલત સાથે જોડાયેલ કોઈ પણ કચેરીમાં રાજ્ય જાહેર સેવા આયોગ સાથે પરામર્શ કર્યા પછી જ કરવામાં આવશે.

(૨) રાજ્યના લેજિસ્લેચર દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓને આધીન, સેવાની શરતો અદાલતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા અથવા તે હેતુ માટે નિયમો બનાવવા માટે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા અધિકૃત અદાલતના કેટલાક અન્ય ન્યાયાધીશ અથવા અધિકારી દ્વારા બનાવવામાં આવેલા નિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરી શકાશે:

પરંતુ શરત એ છે કે આ ખંડ હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમો, જ્યાં સુધી તેઓ પગાર, ભથ્થા, રજા અથવા પેન્શનને સંબંધિત હોય, ત્યાં સુધી રાજ્યના રાજ્યપાલની મંજૂરી જરૂરી રહેશે.

(૩) અદાલતના અધિકારીઓ અને સેવકોને અથવા તેમના સંબંધમાં ચૂકવવાપાત્ર તમામ પગાર, ભથ્થા અને પેન્શન સહિત હાઈકોર્ટનો વહીવટી ખર્ચ, રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળ પર વસૂલવામાં આવશે, અને અદાલત દ્વારા લેવામાં આવતી કોઈપણ ફી અથવા અન્ય નાણાં તે ભંડોળનો ભાગ બનશે."

૫.૧.૧ અનુચ્છેદ ૨૨૯(૧) હેઠળ, હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને હાઈકોર્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોની નિમણૂક કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. અનુચ્છેદનો પેટા–ખંડ (૨) નિયમો ઘડીને સેવાની શરતો નિર્ધારિત કરવા માટે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિમાં અંતિમ સત્તાનું રોકાણ કરે છે. અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઇઝોમાં કલ્પના કર્યા મુજબ, આવા નિયમોને, જ્યાં સુધી તેઓ પગાર, ભથ્થા, રજા અથવા પેન્શન સાથે સંબંધિત હોય, રાજ્યના રાજ્યપાલની મંજૂરીની જરૂર પડશે.

૫.૧.૨ અનુચ્છેદ ૨૨૯ ના ખંડ (૩) ની જોગવાઈ નોંધવામાં ચૂકી જવા માટે ઓછી મહત્વની નથી. હાઈકોર્ટના વહીવટી ખર્ચમાં તમામ પગાર, ભથ્થા વગેરેનો સમાવેશ થાય છે જે અદાલતના અધિકારીઓ અને સેવકોને ચૂકવવાપાત્ર છે અને તે રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળ પર વસૂલવાની જોગવાઈ છે. એવી જોગવાઈ છે કે અદાલત દ્વારા લેવામાં આવતી કોઈપણ ફી અથવા અન્ય નાણાં રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળનો ભાગ બનશે. ઉપર મુજબ હાઈકોર્ટના વહીવટી ખર્ચ વિધાનસભામાં મત માટે રજૂ કરવાની જરૂર રહેશે નહીં. જ્યારે ન્યાયતંત્રની સ્વતંત્રતાની બાંયધરી આપવા માટે સમગ્ર અનુચ્છેદ ૨૨૯ ઘડવામાં આવ્યો છે, ત્યારે ઉપરોક્ત જોગવાઈ ઉદ્દેશ્યને વધુ મજબૂત કરવા માટે ઊભી છે.

૫.૧.૩ એમ. ગુરુમૂર્તિ (ઉપર જણાવેલ) માં બંધારણીય બેંચે રેખાંકિત કર્યું કે કેવી રીતે બંધારણનો અનુચ્છેદ ૨૨૯ હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને હાઈકોર્ટના

અધિકારીઓ અને સ્ટાફની નિમણૂક અને સેવાની શરતોની બાબતમાં સત્તા અને અધિકાર આપે છે.

"અનુચ્છેદ ૨૨૯ નો ખંડ (૧) પૂરો પાડે છે કે હાઈકોર્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોની નિમણૂક અદાલતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા અથવા અદાલતના અન્ય કોઈ ન્યાયાધીશ અથવા અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવશે જેનો તે નિર્દેશ કરે, એટલે કે, તેમના નોમિની. પ્રોવાઈઝો રાજ્યના રાજ્યપાલને અમુક કિસ્સાઓમાં રાજ્ય જાહેર સેવા આયોગ સાથે પરામર્શ કર્યા પછી નિમણૂક કરવા માટે નિયમ દ્વારા આવશ્યકતા કરવા સત્તા આપે છે. અનુચ્છેદના ખંડ (૨) માં બે મહત્વપૂર્ણ જોગવાઈઓ છે. પ્રથમ એ છે કે હાઈકોર્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોની સેવાની શરતો એવી હશે જે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અથવા તેમના નોમિની દ્વારા બનાવવામાં આવેલા નિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે." (પેરા ૧૦)

આગળ એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે,

"આ, જોકે, રાજ્યના લેજિસ્લેચર દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓને આધીન છે. બીજી એ છે કે નિયમો જ્યાં સુધી તે પગાર, ભથ્થા અને પેન્શનને સંબંધિત હોય ત્યાં સુધી રાજ્યપાલની મંજૂરીની જરૂર રહે છે. ખંડ (૩) જાહેર કરે છે કે અદાલતના અધિકારીઓ અને સેવકોના સંદર્ભમાં તમામ

પગાર, ભથ્થા વગેરે સહિત હાઈકોર્ટનો વહીવટી ખર્ચ રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળ પર વસૂલવામાં આવશે. અનુચ્છેદ ૨૦૨ હેઠળ રાજ્યપાલ, દરેક નાણાકીય વર્ષના સંદર્ભમાં, રાજ્યના લેજિસ્લેચરના ગૃહ અથવા ગૃહો સમક્ષ તે વર્ષ માટેના અંદાજિત આવક અને ખર્ચનું નિવેદન મુકાવશે." (પેરા ૧૦)

સર્વોચ્ચ અદાલતે સમજાવ્યું,

> "ખંડ (૨) હેઠળ ખર્ચના અંદાજો અલગથી દર્શાવશે : (એ) બંધારણ દ્વારા વર્ણવેલ ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે જરૂરી રકમ રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળ પર લેવામાં આવશે; અને (બી) અન્ય ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે જરૂરી રકમ. ખંડ (૩) ખર્ચ આપે છે જે દરેક રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળ પર લેવામાં આવશે. ખંડ (એફ) વાંચે છે "આ બંધારણ દ્વારા અથવા કાયદા દ્વારા રાજ્યના લેજિસ્લેચર દ્વારા જાહેર કરાયેલ અન્ય કોઈપણ ખર્ચ આ રીતે લેવામાં આવશે". અનુચ્છેદ ૨૦૩ હેઠળ, રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળ પર લેવામાં આવતા ખર્ચ સંબંધિત અંદાજો વિધાનસભાના મત માટે રજૂ કરવામાં આવશે નહીં. અનુચ્છેદ ૨૦૪ વિનિયોગ બિલો સંબંધિત છે. રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળમાંથી વિનિયોગ પ્રદાન કરવાના બિલમાં તે ભંડોળ પર લેવામાં આવતા ખર્ચનો સમાવેશ હોવો જોઈએ. ખંડ (૨) વિનિયોગ બિલમાં કોઈપણ સુધારાની દરખાસ્ત થતાં અટકાવે છે જેની અસર, અન્ય બાબતોની સાથે, રકમમાં ફેરફાર કરવાની, કોઈપણ

ગ્રાન્ટના ગંતવ્યને બદલવાની અથવા રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળ પર લેવામાં આવતા ખર્ચની રકમમાં ફેરફાર કરવાની હશે. અનુચ્છેદ ૧૪૬ માં અનુચ્છેદ ૨૨૯ ની સમાન શરતોમાં સુપ્રીમ કોર્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોને લગતી જોગવાઈઓ છે અને અન્ય જોગવાઈઓ પણ સમાન છે." (પેરા ૧૦)

૫.૧.૪ હેતુ અને ઉદ્દેશ્યની વાત કરીએ તો, એમ. ગુરુમૂર્તિ (ઉપર જણાવેલ) માં અવલોકન નોંધવામાં આવ્યું છે,

"... અનુચ્છેદ ૨૨૯ ઘડવામાં બંધારણના ઘડવૈયાઓનો અસ્પષ્ટ હેતુ અને સ્પષ્ટ ઈરાદો એ છે કે હાઈકોર્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોની નિમણૂકની બાબતમાં મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અથવા તેમના નોમિની સર્વોચ્ચ અધિકારી છે અને અનુચ્છેદમાં પૂરી પાડવામાં આવેલ મર્યાદિત હદ સિવાય એક્ઝિક્યુટિવ દ્વારા કોઈ દખલગીરી થઈ શકે નહીં. આ આવશ્યકપણે હાઈકોર્ટની સ્વતંત્રતાને સુરક્ષિત અને જાળવવા માટે છે. બંધારણ નિર્માતાઓની તે ઉદ્દેશ્ય પ્રાપ્ત કરવાની આતુરતા હાઈકોર્ટના વહીવટી ખર્ચાઓ, જેમાં અદાલતના અધિકારીઓ અને સેવકોને ચૂકવવાપાત્ર અથવા તેમના સંદર્ભમાં તમામ પગાર, ભથ્થા અને પેન્શનનો સમાવેશ થાય છે, તેને હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશોના પગાર અને ભથ્થાઓના સમાન સ્તરે મૂકીને સંપૂર્ણપણે દર્શાવવામાં આવી છે અને આ

રીતે વસૂલવામાં આવેલ કોઈપણ ખર્ચની રકમ લેજિસ્લેચર દ્વારા પણ બદલી શકાશે નહીં." (પેરા ૧૧)

વધુમાં જણાવાયું હતું કે,

"અનુચ્છેદ ૨૨૯ નો ખંડ (૧) ખંડ (૨) સાથે વાંચતા માત્ર નિમણૂકોની બાબતમાં જ નહીં પરંતુ હાઈકોર્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોની સેવાની શરતો અદાલતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ પર નિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરવાના સંદર્ભમાં પણ વિશેષ સત્તા પ્રદાન કરે છે. આ રાજ્ય લેજિસ્લેચર દ્વારા કોઈપણ કાયદાને આધીન છે પરંતુ માત્ર સેવાની શરતોના સંદર્ભમાં. નિમણૂકોની બાબતમાં લેજિસ્લેચર પણ ખંડ (૧) હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને આપવામાં આવેલી સત્તાઓને ઘટાડી કે તેમાં ફેરફાર કરી શકતું નથી. નિયમોની બાબતમાં જોવાયેલ રાજ્યપાલની મંજૂરી માત્ર એવા નિયમો પૂરતી મર્યાદિત છે જે પગાર, ભથ્થા, રજા અથવા પેન્શનને સંબંધિત હોય. સેવાની શરતોના સંદર્ભમાં અન્ય તમામ નિયમોને તેમની મંજૂરીની જરૂર નથી." (પેરા ૧૧)

૫.૧.૫ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ પ્રતિભા બેનર્જી [(૧૯૯૫) ૬ એસસીસી ૭૬૫] માં સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું કે હાઈકોર્ટની સંસ્થાની સ્વતંત્રતાનો ખ્યાલ તેમાં માત્ર ન્યાયાધીશોની સ્વતંત્રતા જ નહીં પરંતુ હાઈકોર્ટના સ્ટાફના

સભ્યોને પણ એક્ઝિક્યુટિવ પ્રભાવથી અલિપ્ત રાખવાની જરૂર છે.

૫.૧.૬ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ એસ.બી. વોહરા [(૨૦૦૪) ૨ એસસીસી ૧૫૦] માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ ના ખંડ (૨) ની કાર્યકારી દરખાસ્તને પુનરાવર્તિત કરી. એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે નાણાકીય અસર ઊભી થાય ત્યારે રાજ્યપાલની મંજૂરીને આધીન હોવા છતાં, આ જોગવાઈ આવશ્યકપણે હાઈકોર્ટની સ્વતંત્રતાને રેખાંકિત કરે છે. તેને આ રીતે જણાવવામાં આવ્યું હતું,

> "ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ નો ખંડ (૨) હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને નિયમો દ્વારા હાઈકોર્ટના અધિકારીઓ અને સેવકોની સેવાની શરતો નિર્ધારિત કરવાની સત્તા આપે છે. આવા નિયમ, જોકે, નીચેની બાબતોને આધીન રહેશે: (૧) રાજ્યના લેજિસ્લેચર દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈ; અને (૨) જ્યાં સુધી તે પગાર, ભથ્થા, રજા અથવા પેન્શન સાથે સંબંધિત હોય ત્યાં સુધી રાષ્ટ્રપતિ અથવા રાજ્યના રાજ્યપાલની મંજૂરી. હાઈકોર્ટની સ્વતંત્રતા એ દેશમાં લોકશાહી સ્વરૂપની સરકારની કામગીરીનું આવશ્યક લક્ષણ છે. તેથી, હાઈકોર્ટ પાસે તેના સ્ટાફ પર સંપૂર્ણ નિયંત્રણ નિહિત કરવામાં આવ્યું છે જે ઉક્ત જોગવાઈઓ દ્વારા લાદવામાં આવેલી મર્યાદાઓને આધીન સરકારની દખલગીરીથી મુક્ત રહેશે." (પેરા ૧૦ અને ૧૧)

૫.૧.૭ આમ, એમ. ગુરુમૂર્તિ (ઉપર જણાવેલ), પ્રતિભા બેનર્જી (ઉપર જણાવેલ) અને એસ.બી. વોહરા (ઉપર જણાવેલ) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત અવલોકનોમાં સ્વતંત્ર ન્યાયતંત્રના ખ્યાલના મિશ્રણને પ્રકાશિત કર્યું જ્યાં ન્યાયાધીશો નિર્ભયપણે કામ કરે છે, અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની સત્તાઓના હેતુ અને પ્રકૃતિના આધિપત્યમાં, હાઈકોર્ટની કામગીરી ન્યાયતંત્રના અભિન્ન અંગ તરીકે મદદનીશ સ્ટાફના સભ્યોને સમાવશે. હાંસલ કરવાનો ઉદ્દેશ્ય એ છે કે માત્ર ન્યાયાધીશો જ નહીં પરંતુ સ્ટાફના સભ્યો પણ એક્ઝિક્યુટિવ પ્રભાવથી સુરક્ષિત રહે. હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલ પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓનો વર્ગ આ માપદંડના સંદર્ભમાં બાકીના સ્ટાફમાં સૌથી ઉચ્ચ ક્રમે આવશે.

૫.૧.૮ આમ, ન્યાયતંત્રના અસ્તિત્વ અને તેની કામગીરીમાં તેની સ્વતંત્રતાનું ઉત્સાહપૂર્વક રક્ષણ કરવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે બંધારણમાં અનુચ્છેદ ૨૨૯ ઘડવામાં આવ્યો હતો. આ અનુચ્છેદ હેઠળ હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિમાં નિહિત સત્તાઓ ન્યાયતંત્રના કોઈપણ કાર્યકારી ક્ષેત્રમાં એક્ઝિક્યુટિવ દખલગીરી, પ્રભાવ અથવા અતિક્રમણના પ્રયાસ સામે ગઢ તરીકે સેવા આપવા માટે છે જેથી તેની સંસ્થાકીય સ્વતંત્રતા નબળી ન પડે અથવા ક્ષીણ ન થાય. હાઈકોર્ટના સ્ટાફના પગાર પેકેજ સહિત સેવાની શરતોના સંદર્ભમાં બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ

સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા લેવાયેલા નિર્ણયો અને કરવામાં આવેલી ભલામણો આવો હેતુ સિદ્ધ કરે છે.

૫.૨ રાજ્ય માટે વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ તરફ હવે ધ્યાન આપીએ કે લાભ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા નિયમો ઘડ્યા વિના અને તેની ગેરહાજરીમાં આપવામાં આવ્યો હતો, એ નોંધવું જરૂરી છે કે આપવામાં આવેલ લાભ કોઈ નવો લાભ નથી. જે પૂરું પાડવામાં આવ્યું છે તે માત્ર હાલમાં ચૂકવવામાં આવતા ખાસ પગારની રકમમાં વધારો છે. ખાસ પગારની ચૂકવણી પોતે કોઈ નવી દાખલ કરવામાં આવેલી ઘટના નથી. આ રકમ ત્રણ દાયકાથી વધુ સમયથી સ્થગિત રહી હતી અને ૧૯૮૭-૮૮ થી તેમાં કોઈ વધારો થયો ન હતો. જેમ હવે પછી જોવામાં આવશે, ખાસ પગારની રકમ મૂળ રૂપે રૂ. ૩૦/- ના દરે મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને તેમાં સમયાંતરે વધારો થતો રહ્યો.

૫.૨.૧ તેમજ, અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા નિયમો અસ્તિત્વમાં છે, જેને હાઈકોર્ટ ઓફ ગુજરાત રૂલ્સ, ૨૦૧૧ કહેવામાં આવે છે, જે ૧૫મી જૂન, ૨૦૧૧ થી અમલમાં આવ્યા છે, જે અગાઉ પ્રવર્તમાન નિયમો હાઈકોર્ટ ઓફ ગુજરાત રૂલ્સ, ૧૯૯૨ ના સ્થાને હતા. ૧૯૯૨ ના નિયમો ૧૯૬૪ ના નિયમો રદ કરીને અમલમાં લાવવામાં આવ્યા હતા. ૧૯૯૨ અને ૧૯૬૪ ના અગાઉના નિયમોની જેમ ૨૦૧૧ ના નિયમો મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ તેમની સત્તાઓનો

ઉપયોગ કરીને ઘડવામાં આવ્યા હતા. ઉપરોક્ત ૨૦૧૧ ના નિયમોનો નિયમ ૭ પગાર અને ભથ્થાં વિશે છે અને એવી જોગવાઈ કરે છે કે, "અદાલતના મહેકમ પર રહેલા વ્યક્તિઓ એવા પગાર ધોરણ મેળવશે જે અનુસૂચિમાં દર્શાવેલ હોય અથવા રાજ્યપાલની મંજૂરી લીધા પછી મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા સમયાંતરે નક્કી અથવા નિર્ધારિત કરવામાં આવે". નિયમ એકસાથે પગાર અને ભથ્થાં વિશે વાત કરે છે જે કુલ પગાર પેકેજની રચના કરશે.

૫.૨.૨ નિયમના શીર્ષકમાં આવતા એલાઉન્સ શબ્દનો પોતાનો અર્થ અને વ્યાપ છે. ઓક્સફોર્ડ અંગ્રેજી ડિક્શનરી એલાઉન્સ શબ્દને "કોઈના ખાતામાં જમા કરવામાં આવેલ રકમ અથવા વસ્તુ" તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે. પી. રામનાથ ઐયરની લો લેક્સિકોન ૧૯૯૭ મી આવૃત્તિમાં, ભથ્થાને વળતર, હિસ્સો અથવા ભેટ તરીકે આપવામાં આવતી કોઈ વસ્તુ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે. ભથ્થું એ ખર્ચ-ભરપાઈ અથવા ઈનામ તરીકે અથવા કોઈપણ હેતુ માટે યોગ્ય મંજૂર કરાયેલ રકમ હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું છે. બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી, ૭મી આવૃત્તિમાં, એલાઉન્સ શબ્દને "હિસ્સો અથવા ભાગ ખાસ કરીને નાણાંનો કે જે ફાળવવામાં આવેલ અથવા મંજૂર કરેલ હોય" તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. તેનો "સેવાની ચૂકવણી તરીકે વિશ્વાસુને અદાલત દ્વારા આપવામાં આવતી રકમ" તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. બર્ગેસ વિરુદ્ધ ક્લાર્ક [૧૪ ક્વીન્સ બેન્ચ ડિવિઝન ૭૩૫] માં પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો કે શું લોકલ બોર્ડ દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર ભાડાને અધિકારીના પગાર ઉપરાંત ભથ્થા તરીકે ગણી શકાય કે કેમ. એવી

દલીલ કરવામાં આવી હતી કે રૂમનું ભાડું ચૂકવવું એ ભથ્થું હતું. ક્વીન્સ બેન્ચે આ દલીલને વિનાશકારી ગણાવીને એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે ભાડાની ચૂકવણી એ ભથ્થું નહોતું. ભથ્થાના ખ્યાલને સમજાવતા એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ભથ્થું શબ્દનો અર્થ અધિકારીના સંમત પગારની બહારની ચૂકવણી અથવા તેના દ્વારા લોકલ બોર્ડને આપવામાં આવતી વધારાની સેવા થાય છે.

૫.૨.૩ બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ભથ્થું એ એક પ્રકારની ચૂકવણી છે જે વિવિધ સ્વરૂપમાં હોઈ શકે છે. પગાર સાથે જોડાયેલા એકના સંદર્ભમાં જોવામાં આવે ત્યારે, ભથ્થાં પ્રાપ્તકર્તા માટે વિવિધ હેતુઓ પૂરા કરવા માટે વિવિધ પ્રકારના હોઈ શકે છે. તેઓ પગાર અથવા વેતન ઉપરાંત હોય છે. તેઓ કાર્યના પ્રકાર અને પોસ્ટની ફરજો સાથે જોડાયેલી કાર્યક્ષમતા સાથે જોડાણ ધરાવી શકે છે. આમ, એલાઉન્સ શબ્દના વૈચારિક વ્યાપ અને ક્ષેત્રને ધ્યાનમાં લેતા, કર્મચારીને આપવામાં આવતા ખાસ પગાર માટેની રકમને ભથ્થું કહી શકાય અને તે તેમાં સમાવિષ્ટ થઈ શકે. આમ, હાઈકોર્ટના મહેકમ પર કામ કરતા પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓને મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા મંજૂર કરાયેલ ખાસ પગાર એ તેમને આપવામાં આવતા ભથ્થા સમાન છે જે ઉપર ઉલ્લેખિત ૨૦૧૧ ના નિયમોના નિયમ ૭ માં સમાવિષ્ટ છે જે પગાર અને ભથ્થા સાથે કામ પાર પાડે છે.

૫.૨.૪ તેથી, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા હવે વધેલા દરે મંજૂર કરવામાં આવેલ ખાસ

પગાર સ્પષ્ટપણે અમલમાં રહેલા નિયમો પર શોધી શકાય છે અને એવું કહી શકાય કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ વધારાના ખાસ પગારને મંજૂર કરવા અને પરિણામે ઉક્ત નિર્ણયના સંદર્ભમાં રાજ્ય સરકાર સમક્ષ દરખાસ્ત કરવા માટે ઉક્ત નિયમો હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કર્યો છે. મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણને નિયમોનું પીઠબળ નથી તેવી રજૂઆત પાયાવિહોણી છે.

૫.૨.૫ જો મેળવી શકાય તેવી સત્તાઓના વ્યાપ અને હાઈકોર્ટના અધિકારીઓ અને સ્ટાફની સેવાની શરતોના સંબંધમાં નિયમો હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા લઈ શકાતા નિર્ણયની પ્રકૃતિ અંગે કોઈ શંકા રહેતી હોય. નિયમોનો નિયમ ૨૪ અમલમાં આવવા માટેનો વધુ એક જવાબ છે, જે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની બચાવ સત્તાઓ વિશે વાત કરે છે. તે પ્રદાન કરે છે કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની સત્તાઓને મર્યાદિત અથવા ટૂંકી કરવા માટે કોઈ અર્થઘટન કરવું જોઈએ નહીં. મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને આ નિયમોના "તમામ આનુષંગિક અથવા સહાયક બાબતો" ના સંબંધમાં તેમને યોગ્ય લાગે તેવા આદેશો પસાર કરવાની સત્તા છે. તેમને નિયમોમાં "જે બાબતો પૂરી પાડવામાં આવી નથી અથવા પૂરતા પ્રમાણમાં પૂરી પાડવામાં આવી નથી" તેના સંદર્ભમાં આદેશો પસાર કરવાની સત્તા છે.

૫.૩ વધુમાં, નિયમોના અભાવે ભલામણ મંજૂર કરી શકાય તેમ ન હોવાની દલીલ ઊભી કરવામાં સ્પષ્ટ વિરોધાભાસ છે. બે માંગણીઓમાંથી, રાજ્ય સરકારને બ્લેઝર ભથ્થા માટેની દરખાસ્ત સ્વીકારવામાં કોઈ અડચણ ન જણાઈ

પરંતુ જ્યારે ખાસ પગારમાં વધારાના લાભને મંજૂરી આપવાની વાત આવી, ત્યારે નિયમની ગેરહાજરીની દલીલ આગળ ધરવામાં આવી. તેથી, રાજ્ય સરકારનું વલણ સિદ્ધાંતમાં આંતરિક વિસંગતતા ધરાવે છે અને કાયદામાં અયોગ્ય છે.

૫.૪ કેસના તથ્યોમાં, અન્ય એક પાસું પણ છે જે નિયમો વિશેની કહેવાતી દલીલને નકારી કાઢશે. પુનરાવર્તનના જોખમે એ જણાવી શકાય કે વર્ષ ૧૯૬૧ થી અને તારીખ ૧૮મી માર્ચ, ૧૯૭૧ ના ઠરાવ મુજબ, ખાસ પગાર મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો અને મંજૂર કરવામાં આવે છે જે છેલ્લે ઉપર નોંધ્યા મુજબ દર મહિને રૂ. ૮૦/- સુધી વધારવામાં આવ્યો હતો. ત્યારથી તે સ્થગિત રહ્યો. વધારાના તબક્કે તેમાં કોઈ નિયમ ઘડવામાં આવ્યો ન હતો, એ સ્પષ્ટ કારણસર કે નિયમો હેઠળ લેવાયેલા નિર્ણયના આધારે અગાઉથી જ મંજૂર કરાયેલો લાભ હતો જે રાજ્યપાલ દ્વારા ફરીથી મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

૫.૪.૧ ખાસ પગાર વધારવાના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના વર્તમાન નિર્ણયને રાજ્ય સરકાર દ્વારા સ્વીકૃત અને અનુસરવામાં આવતી સ્થાપિત પ્રક્રિયા પર આધારિત તરીકે જોવો જોઈએ. ખાસ પગારમાં વધારો એ નિયમિત અગાઉની પ્રથા હતી જે કાયદેસર રીતે અપનાવવામાં આવી હતી અને સુરક્ષિત કરવા યોગ્ય હતી. જ્યારે કોઈ ચોક્કસ વસ્તુ લાંબા સમયથી ચોક્કસ રીતે કરવાનું સ્વીકારવામાં આવે છે અને ભૂતકાળમાં નિયમિતતા સાથે અને કોઈ પણ વાંધા વિના તેનું પુનરાવર્તન થયું છે, ત્યારે આવી સતત પ્રથા નિયમની પવિત્રતા પ્રાપ્ત કરશે.

૫.૫ આમ, નિયમ ન ઘડવા અંગે અથવા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા પ્રશ્ન હેઠળના લાભની ભલામણને નિયમનું પીઠબળ નથી તે વિશેની વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલની દલીલ ગેરસમજભરી અને એક કરતા વધુ રીતે અસ્થાને હતી અને તે પાયાવિહોણી સાબિત થઈ. પહેલેથી જ પતનની અણી પર, તે પડી ભાંગી.

૫.૬ વર્તમાન કેસના તથ્યો સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિરુદ્ધ સેક્શન ઓફિસર, બ્રધરહુડ [(૨૦૦૪) ૮ એસસીસી ૨૮૬] ના તથ્યોથી તદ્દન વિપરીત છે, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળ હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની સત્તા અને કાર્યના મુદ્દા સાથે કામ પાર પાડ્યું હતું. અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટમાં કામ કરતા સેક્શન ઓફિસર, પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી, બેન્ચ સેક્રેટરી અને આસિસ્ટન્ટ રજિસ્ટ્રારે દિલ્હી હાઈકોર્ટમાં કામ કરતા તેમના સમકક્ષોના સમાન ઉચ્ચ પગાર–ધોરણનો દાવો કર્યો હતો. અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ કથિત રીતે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ માત્ર ઉચ્ચ પગાર–ધોરણ આપવા માટે અનુકૂળ વિચારણા કરવાની ભલામણ સાથે કર્મચારીઓની રજૂઆત રાજ્ય સરકારને મોકલીને કર્યો હતો. મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા મગજનો કોઈ સ્વતંત્ર ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો ન હતો અથવા નિર્ણય લેવામાં આવ્યો ન હતો. વધુમાં, જ્યારે પગાર–ધોરણ નક્કી કરવા અંગે રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી ત્યારે કોઈ નિયમો ઘડવામાં આવ્યા ન હતા. આવા પાસાઓ અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે તે

બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ સમાન ગણાશે નહીં. અહીં, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયને નિયમોનું ચોક્કસ પીઠબળ છે.

૫.૬.૧ વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ ભુબન ચંદ્ર દત્તા (ઉપર જણાવેલ) માં, રજિસ્ટ્રાર પહેલેથી જ નિવૃત્ત થઈ ગયા હતા અને તેમની નિવૃત્તિ પછી, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ તેમની ઉપર મુજબ નિમણૂક કરવા માંગતા હતા. તેથી, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ખાસ પગાર સાથે ૨૮મી એપ્રિલ, ૧૯૬૭ ના રોજ નિમણૂક સમયે રજિસ્ટ્રાર સેવામાંથી નિવૃત્ત થઈ ગયા હતા અને હવે તે ન્યાયિક સેવાના સભ્ય રહ્યા ન હતા અને તેથી તેઓ કોઈપણ ખાસ પગાર માટે હકદાર ન હતા. એવું કારણ આપવામાં આવ્યું હતું કે નિવૃત્ત માણસ ન્યાયિક સેવાના સભ્ય હોઈ શકે નહીં અથવા ન્યાયિક સેવા પર રહી શકે નહીં. વર્તમાન કેસના તથ્યો સંપૂર્ણપણે અલગ છે. ઉપર જોયું તેમ, અરજદારો રાજ્યપાલની મંજૂરી સાથે ખાસ પગાર મેળવી રહ્યા છે, જે પગારમાં માત્ર વધારો જ માંગવામાં આવ્યો છે કારણ કે રકમ વર્ષોથી સ્થગિત રહી હતી.

૫.૭ હવે, એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે ભૂતકાળમાં ખાસ પગાર અને તેમાં વધારાનો સમાન લાભ કેવી રીતે અને કઈ પ્રક્રિયા સાથે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૧૮મી માર્ચ, ૧૯૭૧ નો ઉપરોક્ત ઠરાવ રજૂ કરવો સંબંધિત છે.

<u>ખાસ પગાર</u>

ગ્રાન્ટ ઓફ – નામદાર ન્યાયાધીશો, હાઈકોર્ટ સાથે જોડાયેલા સ્ટેનોગ્રાફરો માટે.

ગુજરાત સરકાર,

કાનૂની વિભાગ,

ઠરાવ નં. પે–૧૦૬૩/૫૧૮૭–ડી, સચિવાલય, ગાંધીનગર.

તારીખ ૧૮મી માર્ચ ૧૯૭૧.

વંચાણે લીધું : સરકારી પત્ર, કાનૂની વિભાગ, નં. એચસીટી–૧૦૬૧/૪૨૦૧–ડી, તારીખ ૧૬મી ઓક્ટોબર ૧૯૬૧ અને તેનું જોડાણ.

વંચાણે લીધું : ડી.ઓ.નં. એ.૧૩૦૭/૬૩, તારીખ ૩૦મી માર્ચ ૧૯૭૦, રજિસ્ટ્રાર, ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ તરફથી

ઠરાવ:– સરકાર આ આદેશો જારી થયાની તારીખથી નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અને ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદના અન્ય ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલા સ્ટેનોગ્રાફરોને દર મહિને રૂ. ૫૦/– (અંકે રૂપિયા પચાસ પૂરા) ના દરે ખાસ પગાર મંજૂર કરતા આનંદ અનુભવે છે. નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ સાથે જોડાયેલા સ્ટેનોગ્રાફરોને સરકારી પત્ર કાનૂની વિભાગ નં. એચસીટી–૧૦૬૧/૪૨૦૧–ડી, તારીખ ૧૬મી ઓક્ટોબર ૧૯૬૧ હેઠળ મંજૂર કરાયેલ દર મહિને રૂ. ૩૦/– (અંકે રૂપિયા ત્રીસ પૂરા) ના દરે આ આદેશો જારી થયાની તારીખ સુધી ખાસ

પગાર મળવાનું ચાલુ રહેશે.

૨. ખર્ચને બજેટ હેડ "માંગણી નં. ૧૩–૨૧–એડમિનિસ્ટ્રેશન ઓફ જસ્ટિસ–એ– હાઈકોર્ટ–એ–૨–એપેલેટ સાઈડ–પે ઓફ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ" ખાતે ઉધારવો જોઈએ અને મંજૂર કરેલી ગ્રાન્ટમાંથી પહોંચી વળવો જોઈએ.

૩. આ નાણા વિભાગની સંમતિ સાથે જારી કરવામાં આવે છે, જુઓ સચિવ, નાણા વિભાગની નોંધ તારીખ ૨૬–૨–૧૯૭૧.

૪. ઉપર ફકરા ૧ માં ઉલ્લેખિત ખાસ પગાર માટે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ રાજ્યપાલની મંજૂરી મેળવવામાં આવી છે અને આ સાથે જણાવવામાં આવી છે.

ગુજરાતના રાજ્યપાલના આદેશથી અને તેમના નામે,

સહી (એ.એસ. દેસાઈ)

નાયબ સચિવ, સરકાર

૫.૭.૧ તારીખ ૦૧લી જૂન, ૧૯૮૮ નો ઠરાવ પણ નીચે ઉતારવામાં આવ્યો છે, જે નાણા વિભાગના તારીખ ૦૯મી જૂન, ૧૯૮૭ ના ઠરાવનો સંદર્ભ આપે છે. એ જોવામાં આવશે કે નીચે રજૂ કરાયેલા ૦૧લી જૂન, ૧૯૮૮ ના ઠરાવના આધારે,

તેના જોડાણ મુજબ, હાઈકોર્ટમાં સ્ટેનોગ્રાફર ગ્રેડ–૧ અને ગ્રેડ–૨ ને દર મહિને રૂ. ૮૦/– ના વધેલા દરે ખાસ પગાર સાથે ચાલુ રાખવામાં આવ્યા હતા.

ખાસ પગાર – કાનૂની વિભાગની ગ્રાન્ટ.

ગુજરાત સરકાર, નાણા વિભાગ,

ઠરાવ નં. ઈસીઆર/૧૦૮૮/૧૯૨/એમ, સચિવાલય, ગાંધીનગર, તારીખ

૧લી જૂન ૧૯૮૮

વંચાણે લીધું :– સરકારી ઠરાવ, નાણા વિભાગ નં. ઈસીઆર/૧૦૮૭/ ૧૫/એમ, તારીખ ૯મી જૂન ૧૯૮૭

:– ઠ રાવ :–

આમુખમાં સંદર્ભિત સરકારી ઠરાવ હેઠળ, સરકારે ખાસ પગાર આપવા માટે વિવિધ વિભાગો દ્વારા જારી કરાયેલા તમામ આદેશોને રદબાતલ કરીને આદેશો જારી કર્યા હતા અને માત્ર તેમાં દર્શાવેલ જગ્યાઓ માટે અને દર્શાવેલ દરે ખાસ પગાર મંજૂર કર્યા હતા. તે મુજબ, ૩૧મી મે, ૧૯૮૭ ના રોજ અસ્તિત્વમાં રહેલા ખાસ પગાર વિવિધ વિભાગોમાં અન્ય તમામ જગ્યાઓ માટે ૧લી જૂન ૧૯૮૭ થી બંધ કરવામાં આવ્યા.

૨. સરકારી ઠરાવ, નાણા વિભાગ નં. ઈસીઆર/૧૦૮૭/૨૭/એમ તારીખ

૨૨મી જૂન, ૧૯૮૭ દ્વારા નાણામંત્રીની અધ્યક્ષતામાં નિયુક્ત સમિતિએ ૧લી જૂન ૧૯૮૭ થી બંધ કરાયેલા ખાસ પગારના કિસ્સાઓની સમીક્ષા કરી હતી અને તેનો અહેવાલ સરકારને રજૂ કર્યો હતો. સરકારે સમિતિની ભલામણો પર વિચાર કર્યો છે અને આમુખમાં સંદર્ભિત આદેશોમાં ફેરફાર કરતા આનંદ અનુભવે છે જ્યાં સુધી તેઓ કાનૂની વિભાગને સંબંધિત છે. તદનુસાર, આ ઠરાવના જોડાણમાં દર્શાવેલ ખાસ પગાર ૧લી જૂન ૧૯૮૭ થી અમલમાં રહેશે.

૩. જોડાણમાં દર્શાવેલ ખાસ પગાર ૧–૬–૧૯૮૭ થી, જોડાણમાં દર્શાવેલ દરે, માત્ર તે જ જગ્યાઓ માટે ચાલુ રાખવામાં આવશે જેના માટે ૩૧–૫–૧૯૮૭ ના રોજ ખાસ પગાર માટેની મંજૂરી અમલમાં હતી. જોડાણમાં દર્શાવ્યા મુજબ અન્ય જગ્યાઓ કે હોદ્દાઓ માટે ખાસ પગાર સ્વીકાર્ય રહેશે નહીં. સરકારી ઠરાવ, નાણા વિભાગ નં. પીપીએ–૧૭૬૯–પી, તારીખ ૧૭મી નવેમ્બર, ૧૯૬૯ અને અન્ય સંબંધિત આદેશો જેમાં ખાસ પગાર મંજૂર કરવામાં આવ્યા છે તેમાં સમાવિષ્ટ ખાસ પગાર આપવાને સંચાલિત કરતા નિયમો અને શરતો અમલમાં રહેવાનું ચાલુ રહેશે.

ગુજરાતના રાજ્યપાલના આદેશથી અને તેમના નામે,

(બી. જે. વછરાજાની)

નાયબ સચિવ, ગુજરાત સરકાર,

નાણા વિભાગ.

પ્રતિ

--- --- ---

--- --- ---

--- --- ---

<u>જોડાણ</u>

સરકારી ઠરાવ, નાણા વિભાગ નં. ઈસીઆર/૧૦૮૮/૧૯૨/એમ, તારીખ ૧લી જૂન ૧૯૮૮ નું જોડાણ

ખાસ પગારનો સુધારેલો દર દર મહિને

રૂપિયા

<u>કાનૂની વિભાગ</u>

<u>ગુજરાત હાઈકોર્ટ</u>

મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના સચિવ	રૂ.૨૦૦
ખાસ અધિકારી (હિસાબ લેનાર)	રૂ.૧૫૦
સ્ટેનો ગ્રેડ–૨ (ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલ)	રૂ.૭૫
સ્ટેનો ગ્રેડ–૧	રૂ.૮૦
સહાયક (કોર્ટ કીપર)	રૂ.૭૫

૫.૭.૨ ઉપરોક્ત ઠરાવના લખાણ પરથી એવું જણાય છે કે એક તબક્કે ખાસ પગાર બંધ કરવાનું વિચારવામાં આવ્યું હતું, જોકે સમિતિના અહેવાલની

વિચારણા પર, ઉપર મુજબ જોડાણમાં ઉલ્લેખિત શ્રેણીઓ માટે તે ચાલુ રાખવામાં આવ્યું હતું જેમાં અરજદારોનો સમાવેશ થતો હતો. ૦૧લી જૂન, ૧૯૮૮ નો ઠરાવ ૧૮મી માર્ચ, ૧૯૭૧ ના ઠરાવ સાથે જોડાયેલો હતો.

૫.૮ અરજદારોની ફરજો સરકારના સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરો સાથે તુલનાત્મક હતી, અને સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરોને ખાસ પગાર મળતો ન હોવાથી, અરજદારોને ચૂકવવાપાત્ર રકમમાં વધારો વાજબી ન હતો, તે રીતે ખાસ પગારમાં વધારો કરવાના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની દરખાસ્તનો વિરોધ કરવા માટે શોધાયેલ તે ખરેખર એક ચતુરાઈભર્યો પરંતુ કાયદામાં અસ્વીકાર્ય આધાર હતો. એ રજૂઆત કરવા માટે આધાર રાખવામાં આવેલ કાયદામાં તે ખોટી રીતે ધારી લેવાયેલ આધાર હતો કે અરજદારોના વર્ગ અને સરકારી સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરોના જોબ કન્ટેન્ટ અને ફરજોની પ્રકૃતિ સમાન છે.

૫.૮.૧ જ્યારે રાજ્ય સરકાર બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણય અથવા ભલામણ પર વિચાર કરે છે, ત્યારે ઉપરોક્ત પાસામાં ઉતરવું એ આ અદાલતનું કાર્ય નથી કે રાજ્ય સરકારનું ક્ષેત્ર નથી. સુપ્રીમ કોર્ટ એમ્પ્લોઈઝ વેલફેર એસોસિએશન (ઉપર જણાવેલ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૬ ના સંદર્ભમાં જે અનુચ્છેદ ૨૨૯ ની સમાન છે, એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ એ પાસામાં જવા માટે હકદાર અંતિમ અને એકમાત્ર સત્તાધિકારી છે. નીચેના શબ્દોમાં તે જણાવવામાં આવ્યું હતું,

"અમારા મતે, મુસદ્દા અનુચ્છેદ ૧૨૨ કે જે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૬ ની સમાન છે તેના પર બંધારણ સભામાં ચર્ચા દરમિયાન શ્રી ટી.ટી. કૃષ્ણમાચારી અને ડૉ. બી.આર. આંબેડકર દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદનોને ધ્યાનમાં રાખીને, સુપ્રીમ કોર્ટના કર્મચારીઓની વિશિષ્ટ પ્રકૃતિ અને વ્યક્તિત્વના પ્રશ્ન પર વિચાર કરવા માટે ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ યોગ્ય અધિકારી છે. વધુમાં, સુપ્રીમ કોર્ટના કર્મચારીઓનું પગાર માળખું નક્કી કરતા પહેલા, કર્મચારીઓની વિવિધ શ્રેણીઓના જોબ કન્ટેન્ટ અને તેમના દ્વારા કરવામાં આવતી ફરજોની પ્રકૃતિ સુનિશ્ચિત કરવી જરૂરી બની શકે છે." (પેરા ૭૪)

૫.૮.૨ અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયો વિશિષ્ટતા માટે યોગ્ય ઠરશે. તેમના નિર્ણયો વિશિષ્ટ રહે તેવી અપેક્ષા છે. તેમજ ભાગ્યે જ જોવા મળતા દુર્લભ કિસ્સાઓ સિવાય તેની મંજૂરી અને અમલીકરણના હેતુઓ માટે પણ. એસ.બી. વોહરા (ઉપર જણાવેલ) એવો કિસ્સો હતો જ્યાં હાઈકોર્ટના અધિકારીઓ – મદદનીશ રજિસ્ટ્રારના પગાર–ધોરણ નક્કી કરવાના સંદર્ભમાં હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અને સરકાર વચ્ચે મતભેદ હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું,

> "આ કિસ્સામાં હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ એ સ્વીકારવા માટે બંધાયેલા ન હતા કે મદદનીશ રજિસ્ટ્રાર અને કોર્ટ માસ્ટરની જગ્યાઓ ભેગી કરવી

જોઈએ. બે જગ્યાઓના મર્જર સંબંધિત પ્રશ્ન મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના વિશિષ્ટ ક્ષેત્રમાં હતો. વધુમાં, કેડરનું મર્જર વૈધાનિક નિયમોની શરતોમાં થવું જોઈએ. ઉક્ત હેતુ માટે, આદેશ પસાર કરવો જરૂરી છે. આવી પરિસ્થિતિમાં અનુમાન અથવા અટકળોની કોઈ ભૂમિકા ન હતી. મદદનીશ રજિસ્ટ્રારની જગ્યા બઢતીવાળી જગ્યા હોવી જોઈએ કે નહીં, આમ, તે કેન્દ્ર સરકારના નિર્ણય માટે આવી શકે નહીં. જો મદદનીશ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા બજાવવામાં આવતી ફરજોની પ્રકૃતિ કોર્ટ માસ્ટર કરતાં વધુ કઠોર હોત, તો ઉચ્ચ પગાર-ધોરણ નક્કી કરવું જરૂરી હતું. મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ એવો મત ધરાવવા માટે હકદાર હતા કે જગ્યાઓનો વંશવેલો જાળવી રાખવો જરૂરી હતો જેના સંદર્ભમાં જરૂરી પગાર-ધોરણો સુધારવાનો નિર્દેશ આપી શકાય." (પેરા ૩૫, ૩૮, ૩૭ અને ૩૯)

૫.૮.૩ એ જ રીતે, ખાસ પગાર વધારવાના નિર્ણયના સંદર્ભમાં, હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ બંધારણીય રીતે પોતાનો મત રાખવા અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ લેવાયેલા નિર્ણયના અનુસંધાનમાં તેના અમલીકરણ માટે રાજ્ય સરકારને ભલામણો કરવા માટે હકદાર હતા. મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિનો નિર્ણય કે અરજદારો સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરોની સામે તેઓ જે પ્રકારનું કામ કરે છે અને ફરજો બજાવે છે તેના સંદર્ભમાં એક વિશેષ વર્ગ બનાવે છે, તે તેમનો વિશિષ્ટ નિર્ણય હતો. એટલું જ નહીં કે રાજ્ય સરકાર આવા નિર્ણયના સંદર્ભમાં એપેલેટ બોડી તરીકે કાર્ય કરે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવશે નહીં, અરજદારો

માટે કાનૂની વિભાગના નાયબ સચિવ મારફતે એફિડેવિટ દાખલ કરીને મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ સાથે અસંમત થવા માટે કોઈ નક્કર આધાર હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૫.૮.૪ એક સંસ્થાકીય વડા તરીકે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ, પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓ સહિત સ્ટાફ અને તેઓ બજાવે છે તે ફરજોની આવશ્યકતાઓ વિશે ઊભું અને આડું જ્ઞાન ધરાવે છે. આ ક્ષેત્રમાં, રાજ્ય સરકારને એવી બહારની વ્યક્તિ કહી શકાય જેને પોતાની જાતને દૂર રાખવાની જરૂર છે. કોઈપણ રીતે, પ્રતિવાદી નં. ૪ ની એફિડેવિટ સાથે રજૂ કરાયેલ રેકોર્ડ પર્યાપ્ત રીતે દર્શાવે છે કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ પાસે નિર્ણય પર પહોંચવા માટે સંબંધિત સામગ્રી અને ડેટા હતો જે એક જાણકાર નિર્ણય હતો. મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ સમક્ષ ઓફિસ સબમિશનના માધ્યમથી તૈયાર વિગતો રજૂ કરવામાં આવી હતી જેથી એ પુનરાવર્તિત કરી શકાય કે ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલા હાઈકોર્ટના મહેકમમાં પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓનું કામ અત્યંત કુશળ તેમજ પ્રકૃતિમાં ગોપનીય છે અને સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરો સાથે તુલનાત્મક નથી. નોંધ કરવા માટે એક ઉદાહરણનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે વર્ષ ૧૯૬૭ માં, હાઈકોર્ટ દ્વારા સચિવાલયમાંથી માંગવામાં આવેલા ત્રણ સ્ટેનોગ્રાફરોને હાઈકોર્ટના કામનો સામનો કરવામાં અસમર્થ હોવાને કારણે તેમની પોતાની વિનંતી પર પરત મોકલવાની જરૂર પડી હતી. તેથી, રાજ્ય સરકાર દ્વારા બે વર્ગના સ્ટેનોગ્રાફરો દ્વારા બજાવવામાં આવતી ફરજોની તુલના કરવાની નકામી કવાયત હાથ ધરવા માટે આ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ ન કરવો જોઈએ. મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ

તેની તપાસ કરી હતી અને સંબંધિત વિચારણાઓ લાગુ કરી હતી. રાજ્ય સરકાર આ બાબતે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના ચુકાદા અને નિર્ણયનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરી શકે નહીં.

૫.૮.૫ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓને ચૂકવવામાં આવતા ખાસ પગાર વિશે અન્ય હાઈકોર્ટમાંથી એકત્રિત કરવામાં આવેલી વિગતો પણ ધ્યાનમાં લીધી હતી. ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટમાં તે દર મહિને રૂ. ૧૫૦/– હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું, સિક્કિમની હાઈકોર્ટમાં, ખાસ પગાર દર મહિને રૂ. ૩૦૦/– હતો, પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ અને અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટમાં ચૂકવવામાં આવતી રકમ દર મહિને રૂ. ૧,૦૦૦/– અને દર મહિને રૂ. ૯૦૦/– હતી, જ્યારે પટના ખાતેની હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચર, હિમાચલ પ્રદેશની હાઈકોર્ટ અને છત્તીસગઢની હાઈકોર્ટમાં પણ ખાસ પગાર રૂ. ૭૦૦/–, રૂ. ૧,૦૦૦/– અને રૂ. ૧,૯૫૦/– પ્રતિ માસ ચૂકવવામાં આવતો હતો.

૫.૮.૬ બે વર્ગોના જોબ કન્ટેન્ટમાં તફાવત નોંધવા માટે અને આવી કવાયતના અનુસંધાનમાં નિર્ણય સુધી પહોંચવા માટે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવાયેલા સામગ્રી અને પરિબળોનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા અથવા અપીલમાં બેસવાની રાજ્ય સરકાર પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી. રાજ્ય સરકાર વતી એ વલણ બિલકુલ યોગ્ય ન હતું કે પગાર સુધારણા સમયે પગાર–ધોરણોની બાબતમાં, અરજદારો અને સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરોને સમાન

ગણવામાં આવ્યા હતા, તેથી તેઓ એક જ વર્ગ બનાવે છે. અરજદારો માટે પગાર–ધોરણમાં સમાનતા જાળવવામાં આવી હતી જેથી પગાર મેટ્રિક્સની બાબતમાં સચિવાલયના સ્ટેનોગ્રાફરોના દરજ્જાથી નીચે તેમની સાથે વર્તન ન થાય. આ પાસું પોતે કોઈ પણ રીતે એવું સૂચવતું નથી કે બંને વર્ગોની ફરજો સમાન છે અને અરજદારો કે જેઓ ખાસ પગાર મેળવી રહ્યા છે, તેમને ખાસ પગારમાં વધારા માટે અલગ રીતે વર્તવાની જરૂર નથી.

૫.૮.૭ જો રાજ્ય સત્તાવાળાઓ પોતાનું મગજ લાગુ કરવા ઈચ્છુક હોત, તો તેઓ હાઈકોર્ટના મહેકમમાં પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓ દ્વારા કરવામાં આવતા શ્રમજીવી અને વિશિષ્ટ કાર્ય વિશે ફર્સ્ટ નેશનલ જ્યુડિશિયલ પે કમિશન દ્વારા શું કહેવામાં આવ્યું હતું, અને મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા પણ શું નોંધવામાં આવ્યું હતું તે ફળદાયી રીતે નોંધી શક્યા હોત,

> "અદાલતના કામ માટે કુશળ અને સારા સ્ટેનોગ્રાફરો મેળવવા મુશ્કેલ છે. તેઓ મલ્ટીનેશનલ કંપની પસંદ કરે છે જ્યાં તેમને મોટો પગાર મળે છે. કોર્ટ સ્ટેનોગ્રાફરને અંગ્રેજી અને સ્થાનિક ભાષા પર પ્રભુત્વ હોવું જોઈએ. તે મૂળભૂત અને પ્રક્રિયાગત કાયદાઓથી પરિચિત હોવો જોઈએ. તેણે રોટેશન પર આવતા ન્યાયાધીશોની ઝડપ અને ઉચ્ચારણ સાથે સમાયોજિત થવું પડે છે. તેણે ન્યાયાધીશને અટકાવ્યા વિના સતત ડિક્ટેશન લેવું પડે છે. જો તે સ્પષ્ટતા માંગીને ન્યાયાધીશને અટકાવે છે,

તો તે ન્યાયાધીશના વિચારમાં ખલેલ પહોંચાડશે અને તેમની ઝડપને અવરોધશે. કોઈ પણ બાબત છોડ્યા વિના ડિક્ટેશન લેવા માટે તેને પ્રતિ મિનિટ ૧૨૦ શબ્દોની ઝડપની જરૂર પડે છે અને કેટલાક કિસ્સાઓમાં, ચુકાદો ૫૦ થી ૧૦૦ પૃષ્ઠો સુધી ચાલે છે, જો વધુ નહીં. તેણે ટાંકણો અથવા તેમાંથી કાઢવામાં આવતા ફકરાઓથી પરિચિત હોવું જોઈએ. તેણે ગુપ્તતાની ખૂબ જ કડક આવશ્યકતાનું પાલન કરવું પડશે. તેથી, દરેક રાજ્ય / કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશમાં તથ્યો અને સંજોગોના આધારે તેને આકર્ષક પગાર–ધોરણ આપવામાં આવી શકે છે. સ્ટેનોગ્રાફરોએ ન્યાયાધીશોની ઘરની કચેરીમાં હાજરી આપવી પડે છે અને રજાના દિવસોમાં પણ કામ કરવું પડે છે. તેથી, હોમ ઓફિસમાં હાજરી આપવાના મુસાફરી ખર્ચને પહોંચી વળવા અને ગુમાવેલી રજાઓની ભરપાઈ કરવા માટે તેમને પૂરતા પ્રમાણમાં મહેનતાણું આપવું જોઈએ."

૫.૮.૮ અરજદારો દ્વારા બજાવવાની રહેતી ફરજો અને કામની પ્રકૃતિના સંદર્ભમાં હાઈકોર્ટ પ્રશાસન દ્વારા એફિડેવિટ–ઇન–રિપ્લાયના ફકરા ૧૨ માં જે જણાવવામાં આવ્યું છે તેની અવગણના કરવા માટે પ્રતિવાદી – રાજ્યને કાયદેસર રીતે કંઈપણ પ્રેરિત ન કરવું જોઈએ, થકવી નાખનાર બન્યા વિના, જે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ સમક્ષની સામગ્રીનો ભાગ હતો,

"ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી / પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીની ફરજો અને

જવાબદારીઓ.

[એ] અદાલતની કાર્યવાહીમાં હાજરી આપવી અને નામદાર ન્યાયાધીશ દ્વારા લખાવવામાં આવતા આદેશોની નોંધ કરવી અને દિવસ દરમિયાન હિસ લોર્ડશીપની સહી માટે ચુકાદાઓ/આદેશોની હાર્ડ કોપી રજૂ કરવી અને ત્યારબાદ તરત જ આદેશો/ચુકાદાઓનું સોફ્ટ વર્ઝન ટ્રાન્સફર કરવું; દૈનિક ધોરણે, કચેરીના વિસ્તૃત કામના કલાકોને ધ્યાનમાં લીધા વિના, [બી] સવારમાં, રિસેસ દરમિયાન અને અદાલતનું કામ પૂરું થયા પછી વહીવટી કામ માટે તેમની ચેમ્બરમાં નામદાર ન્યાયાધીશને હાજરી આપવી, [સી] એપોઈન્ટમેન્ટ ગોઠવવી, કમિટી મીટિંગો, સંબંધિત વિભાગો સાથે સંકલનમાં ઈન્ક્વાયરી કાર્યવાહી માટે તારીખો નક્કી કરવી, [ડી] સીએવી ચુકાદાઓ અને આદેશોનું ડિક્ટેશન લેવાના હેતુ માટે, લગભગ તમામ જાહેર રજાઓ પર અને જ્યારે પણ બોલાવવામાં આવે ત્યારે હિસ લોર્ડશીપના નિવાસસ્થાને હાજરી આપવી, [ઈ] જે ચુકાદાઓ અને આદેશો હજુ જાહેર થવાના બાકી છે તેની અત્યંત ગુપ્તતા જાળવવી, [એફ] જે તાલુકા અને જિલ્લા અદાલતો પર નામદાર ન્યાયાધીશ વહીવટી એકમ ન્યાયાધીશ તરીકે કાર્ય કરે છે તેના પ્રિસાઇડિંગ ન્યાયાધીશો સાથે તમામ બાબતોના સંદર્ભમાં સંકલન કરવું, [જી] જ્યાં પ્રોટોકોલની માંગ હોય તેવી બાબતોના સંદર્ભમાં સંપર્ક અધિકારી તરીકે કાર્ય કરવું, [એચ] કાનૂની સંશોધન સહિત તમામ બાબતોમાં નામદાર ન્યાયાધીશને મદદ કરવી, [આઈ] બંધારણીય કાર્યકારીના પ્રોક્સી તરીકે કાર્ય કરવું જેથી સોંપાયેલ કાર્ય પૂર્ણ કરવા

માટે જરૂરી મુજબ સંબંધિતોને તેમની સૂચનાઓ પહોંચાડી શકાય, [જે] ગોપનીય ફાઇલો જાળવવી અને ગૌરવપૂર્ણ રીતે ફોન કોલ્સનો જવાબ આપવો, [કે] સારાંશમાં, એક પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી/ પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી બંધારણીય સત્તાધિકારી દ્વારા સોંપવામાં આવેલા કાર્યો પૂર્ણ કરે છે અને ગુપ્તતા જાળવી રાખીને તમામ યોગ્ય પ્રામાણિકતા, કાર્યક્ષમતા અને ઈમાનદારી સાથે ફરજો બજાવે છે."

૫.૮.૯ રમેશ ચંદ્ર પાલીવાલ (ઉપર જણાવેલ) માં સુપ્રીમ કોર્ટે પોતાના જ નિર્ણયોમાં જે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું તેનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો જેમાં ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિએ હાઈકોર્ટ પ્રશાસનના હિતમાં નિર્ણય લીધો છે અને અધિકારીઓની સેવાની શરતોને ઉન્નત કરવા માટે એક પ્રગતિશીલ પગલું ભર્યું છે અને આવા કિસ્સાઓમાં રાજ્ય સરકાર ભાગ્યે જ કોઈ વાંધો ઉઠાવી શકે છે. બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૧) હેઠળ નવી બનાવેલી જગ્યાઓ માટે ચૂકવવાપાત્ર પગાર નક્કી કરવાનો અને જગ્યાઓ ઊભી કરવાનો આ કેસ હતો. સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ એકમાત્ર ન્યાયાધીશ હશે અને તેમના પ્રગતિશીલ નિર્ણયને સન્માન સાથે જોવો જોઈતો હતો.

૬. અરજદારો એ નિર્દેશ કરવામાં બિલકુલ વાજબી છે કે પ્રશ્ન હેઠળના લાભ માટે રાજ્યપાલની મંજૂરી અગાઉથી જ સમજી શકાય તેવી હતી અને તારીખ ૧૮મી

માર્ચ, ૧૯૭૧ ના ઉપરોક્ત ઠરાવ પરથી સ્પષ્ટ હતી, જ્યારે તે સમયે લાભ આપવામાં આવ્યો હતો. મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા ખાસ પગારમાં વધારો કરવામાં આવ્યો ત્યારે આ તબક્કે, તેને ફરીથી રાજ્યપાલની મંજૂરીની જરૂર પડત તેવી દરખાસ્તના સંદર્ભમાં વાંધા પર આગળ વધવા છતાં પણ, એ સ્પષ્ટ છે કે રાજ્ય સરકારે તેની મંજૂરી માટે રાજ્યપાલ સમક્ષ બાબતને મૂકવાનું ખાલી છોડી દીધું છે અથવા નિષ્ફળ ગઈ છે.

૬.૧ એ બાબત ક્યારેય રાજ્યપાલ સમક્ષ મૂકવામાં આવી ન હતી અને રાજ્યપાલે આ મુદ્દા પર વિચાર કર્યો નથી, તે તારીખ ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના પત્રમાંથી સ્પષ્ટપણે પ્રગટ થાય છે જેના દ્વારા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણને નકારવાનો નિર્ણય જણાવવામાં આવ્યો હતો. ૧૮મી માર્ચ, ૧૯૭૧ ના ઠરાવમાં સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે રાજ્યપાલની મંજૂરી લેવામાં આવી હતી તેનાથી વિપરીત, આ પત્રમાં બાબત રાજ્યપાલ પાસે ગઈ હતી અને રાજ્યપાલે મંજૂરી આપવાનો ઈનકાર કર્યો હતો તેવો ઉલ્લેખ ન કરવા માટે સ્પષ્ટ છે. તેથી આખો નિર્ણય બંધારણીય રીતે ખામીયુક્ત હોવાનું સાબિત થાય છે.

૬.૨ માત્ર એટલું જ નહીં કે તારીખ ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના પત્રમાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું નથી કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની દરખાસ્ત રાજ્યપાલ પાસે ગઈ હતી અને રાજ્યપાલે તેનો ઈનકાર કર્યો છે, વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૧ વતી આપવામાં આવેલી લેખિત રજૂઆતોમાં, આ હકીકત

સ્વીકૃત હકીકત બની ગઈ છે કારણ કે એવું બહાર આવ્યું હતું કે નિર્ણય પ્રક્રિયામાં ઇનકાર સાથે સમાપ્ત થતી નીચેની પ્રક્રિયામાંથી પસાર થવું પડ્યું હતું.

"૧. વિદ્વાન રજિસ્ટ્રાર જનરલ દ્વારા સંબોધિત તારીખ ૧૭.૩.૨૦૧૭ ના પત્ર મારફતે જણાવવામાં આવેલી નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણ કાનૂની વિભાગમાં આવક થઈ હતી અને આ પત્રના આધારે, કાનૂની વિભાગના નાયબ સેક્શન અધિકારી દ્વારા ફાઈલ તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

૨. ત્યારબાદ, તેને સેક્શન ઓફિસર, ત્યારબાદ અવર સચિવ, નાયબ સચિવ અને છેલ્લે કાનૂની વિભાગના સચિવને મોકલવામાં આવી હતી.

૩. કાનૂની વિભાગમાંથી, ઉક્ત ભલામણ ત્યારબાદ નાણા વિભાગને મોકલવામાં આવી હતી, જ્યાં નાયબ સેક્શન અધિકારીએ નોંધ મૂકી હતી, જેમણે ત્યારબાદ તેને સેક્શન ઓફિસર, ત્યારબાદ અવર સચિવ, નાયબ સચિવ, સચિવ, અધિક મુખ્ય સચિવ અને નાણા વિભાગના મુખ્ય સચિવ સમક્ષ મૂકી હતી.

૪. નાણા વિભાગમાંથી, ઉક્ત ભલામણ આગળ નામદાર રાજ્ય મંત્રી, ત્યારબાદ નામદાર કાયદા મંત્રી, નામદાર નાયબ મુખ્યમંત્રી સમક્ષ

મૂકવામાં આવી હતી અને છેલ્લે તેને યોગ્ય નિર્ણય માટે નામદાર મુખ્યમંત્રી સમક્ષ મૂકવામાં આવી હતી.

૫. તેથી, આ નામદાર કોર્ટ સાથે જોડાયેલ પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી/પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓને દર મહિને રૂ. ૨૫૦૦/– ના ખાસ પગારમાં વધારા અંગે નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણ ધરાવતો વિદ્વાન રજિસ્ટ્રાર જનરલ દ્વારા સંબોધિત તારીખ ૧૭.૩.૨૦૧૭ નો પત્ર ઉપરોક્ત તમામ સત્તાવાળાઓને મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેમણે બાબત પર વિચાર કર્યા પછી, વિદ્વાન રજિસ્ટ્રાર જનરલને દર મહિને રૂ. ૨૫૦૦/– નો ખાસ પગાર આપવાની અસ્વીકૃતિની જાણ કરતો તારીખ ૨૦.૧૨.૨૦૧૮ નો પત્ર સંબોધ્યો હતો. આથી, ઉપરોક્ત તારીખ ૨૦.૧૨.૨૦૧૮ નો પત્ર કાનૂની વિભાગ દ્વારા નાણા વિભાગની સલાહથી સંબોધવામાં આવ્યો હતો.

૬. આમ, ઉક્ત ભલામણ કમાન્ડની સાંકળમાંથી પસાર કરવામાં આવી હતી અને ઉક્ત ભલામણની અસ્વીકૃતિ એ રાજ્ય સરકારના ઉપર જણાવેલ ઉચ્ચ અધિકારીઓનો સામૂહિક નિર્ણય હતો."

૭. રાજ્ય સરકાર પોતાના એ વલણમાં સંપૂર્ણપણે સાચી નથી કે રાજ્યપાલના નિર્ણયને હંમેશા અને તમામ કિસ્સાઓમાં રાજ્ય સરકારના નિર્ણય સમાન

ગણવામાં આવે છે. એ સાચું છે કે રાષ્ટ્રપતિ અને રાજ્યપાલ બંને બંધારણ હેઠળ તેમના સંબંધિત કાર્યો બજાવતી વખતે, અનુક્રમે વડાપ્રધાન અથવા મુખ્યમંત્રીના વડપણ હેઠળના મંત્રીમંડળની મદદ અને સલાહ અનુસાર કાર્ય કરે છે. બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૬૩ પ્રદાન કરે છે કે મુખ્યમંત્રીના વડપણ હેઠળનું મંત્રીમંડળ રાજ્યપાલને મદદ અને સલાહ આપશે, જ્યારે સંઘમાં વ્યવસ્થાના સંદર્ભમાં સમાન અનુચ્છેદ ૭૪ છે, જે કહે છે કે રાષ્ટ્રપતિને સલાહ આપવા માટે વડાપ્રધાનના વડપણ હેઠળ મંત્રીમંડળ હશે.

૭.૧ બંધારણનો અનુચ્છેદ ૭૪, નીચે મુજબ વાંચે છે.

"૭૪. રાષ્ટ્રપતિને મદદ અને સલાહ આપવા માટે મંત્રીમંડળ–

૧. રાષ્ટ્રપતિને મદદ અને સલાહ આપવા માટે વડાપ્રધાનના વડપણ હેઠળ મંત્રીમંડળ હશે જેઓ, તેમના કાર્યોની બજવણીમાં, આવી સલાહ અનુસાર કાર્ય કરશે: પરંતુ શરત એ છે કે રાષ્ટ્રપતિ મંત્રીમંડળને આવી સલાહ પર પુનર્વિચાર કરવા માટે કહી શકે છે, સામાન્ય રીતે અથવા અન્યથા, અને રાષ્ટ્રપતિ આવી પુનર્વિચારણા પછી આપવામાં આવેલી સલાહ અનુસાર કાર્ય કરશે.

૨. મંત્રીઓ દ્વારા રાષ્ટ્રપતિને કોઈ સલાહ આપવામાં આવી હતી કે કેમ, અને જો એમ હોય તો શું, તે પ્રશ્નની કોઈપણ અદાલતમાં તપાસ કરવામાં આવશે

નહીં."

૭.૧.૧ અનુચ્છેદ ૧૬૩ સાથે ઉપરોક્ત અનુચ્છેદ ૭૪ ની સરખામણી કરતા, અર્થમાં તફાવત સમજી શકાય છે.

"૧૬૩. રાજ્યપાલને મદદ અને સલાહ આપવા માટે મંત્રીમંડળ.

(૧) રાજ્યપાલને તેમના કાર્યોની બજવણીમાં મદદ અને સલાહ આપવા માટે મુખ્યમંત્રીના વડપણ હેઠળ મંત્રીમંડળ હશે, સિવાય કે જ્યાં સુધી તેમને આ બંધારણ દ્વારા અથવા તે હેઠળ તેમના કાર્યો અથવા તેમાંથી કોઈપણ તેમની વિવેકબુદ્ધિમાં બજાવવા માટે જરૂરી હોય.

(૨) જો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થાય કે શું કોઈ બાબત એવી બાબત છે કે નથી જેના સંદર્ભમાં રાજ્યપાલને આ બંધારણ દ્વારા અથવા તે હેઠળ તેમની વિવેકબુદ્ધિમાં કાર્ય કરવાની જરૂર છે, તો તેમની વિવેકબુદ્ધિમાં રાજ્યપાલનો નિર્ણય અંતિમ રહેશે, અને રાજ્યપાલ દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ વસ્તુની માન્યતા પર એ આધાર પર પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાશે નહીં કે તેમણે તેમની વિવેકબુદ્ધિમાં કાર્ય કરવું જોઈતું હતું અથવા ન કરવું જોઈતું હતું.

(૩) મંત્રીઓ દ્વારા રાજ્યપાલને કોઈ સલાહ આપવામાં આવી હતી કે કેમ,

અને જો એમ હોય તો શું, તે પ્રશ્નની કોઈપણ અદાલતમાં તપાસ કરવામાં આવશે નહીં."

૭.૧.૨ અનુચ્છેદ ૧૬૩(૧) નું ઝીણવટભર્યું વાંચન ચોક્કસપણે સૂચવે છે કે તે અનુચ્છેદ ૭૪(૧) ની સરખામણીમાં અલગ શબ્દોમાં છે. અનુચ્છેદ ૧૬૩(૧) હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ જોગવાઈ મુજબ જોકે રાજ્યપાલ મુખ્યમંત્રીના વડપણ હેઠળના મંત્રીમંડળની મદદ અને સલાહ સાથે તેમના કાર્યોની બજવણીમાં કાર્ય કરતા હશે, તે એ બાબતે મર્યાદિત છે કે, "સિવાય કે જ્યાં સુધી તેમને આ બંધારણ દ્વારા અથવા તે હેઠળ તેમના કાર્યો અથવા તેમાંથી કોઈપણ તેમની વિવેકબુદ્ધિમાં બજાવવા માટે જરૂરી હોય.". અનુચ્છેદ ૧૬૩ ના પેટા-ખંડ (૨) મુજબ, જો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થાય કે કોઈ ચોક્કસ બાબતના સંદર્ભમાં રાજ્યપાલને તેમની વિવેકબુદ્ધિમાં કાર્ય કરવાની જરૂર છે કે નહીં, તો રાજ્યપાલની વિવેકબુદ્ધિ અંતિમ રહેશે.

૭.૧.૩ નોંધનીય છે કે, ઉપરોક્ત ભાષા એટલે કે "સિવાય કે જ્યાં સુધી તેમને આ બંધારણ દ્વારા અથવા તે હેઠળ તેમના કાર્યો અથવા તેમાંથી કોઈપણ તેમની વિવેકબુદ્ધિમાં બજાવવા માટે જરૂરી હોય" તે અનુચ્છેદ ૭૪ માં જોવા મળતી નથી. તેથી, તે આવશ્યકપણે સૂચવે છે કે રાજ્યપાલ વિવેકબુદ્ધિથી નિહિત છે જેથી તેનો ઉપયોગ કરી શકાય ખાસ કરીને રાજ્યપાલ દ્વારા બજાવવામાં આવતા બંધારણ હેઠળ કલ્પના કરાયેલ કાર્યોના સંદર્ભમાં. જ્યાં બંધારણ સ્પષ્ટપણે

ઇચ્છે છે કે રાજ્યપાલ કાર્ય કરે અથવા ફરજ બજાવે, ત્યાં રાજ્યપાલ કોઈ આપેલા કેસમાં, મુખ્યમંત્રીના વડપણ હેઠળના મંત્રીમંડળ દ્વારા આપવામાં આવેલી સલાહથી સ્વતંત્ર રીતે તેમની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી શકે છે.

૭.૧.૪ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) નો પ્રોવાઇઝો એવા ક્ષેત્રો પૈકીનું એક છે જ્યાં રાજ્યપાલ દ્વારા સ્પષ્ટપણે મંજૂરીની કલ્પના કરવામાં આવી છે. રાજ્યપાલની મંજૂરી આમ અનુચ્છેદ ૨૨૯ ના અક્ષર, ભાવના અને ઉદ્દેશ્ય અનુસાર કરવાની બંધારણીય ક્રિયા છે. તે એક કાર્ય છે, એટલે કે મંજૂરી આપવાનું, જે રાજ્યપાલ પોતે કરવાનું કાર્ય છે. ઉચ્ચ બંધારણીય સત્તાધિકારી તરીકે રાજ્યપાલ પોતાની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતા હશે, ભલે તેમની પાસે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઇઝો હેઠળ મંજૂરીના પ્રશ્ન પર ધ્યાન આપતી વખતે મુખ્યમંત્રીના વડપણ હેઠળના મંત્રીમંડળની મદદ અને સલાહના રૂપમાં પ્રતિસાદ હોઈ શકે.

૭.૧.૫ રાજ્યપાલ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઇઝો હેઠળ આપવામાં આવતી મંજૂરીના કાર્યના સંદર્ભમાં માત્ર તેમની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ જ નહીં કરે, પરંતુ બંધારણની ભાવનાના રક્ષક તરીકે, તેમણે રાજ્ય સરકારના સલાહકાર અને માર્ગદર્શક તરીકે કામ કરવાનું છે. જ્યારે રાજ્યપાલને બંધારણીય રીતે અપેક્ષિત છે, જે સ્પષ્ટપણે પૂરી પાડવામાં આવેલ છે, કે અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઇઝોની શરતોમાં મંજૂરી આપવા અંગે વિચારણા કરે, ત્યારે

આવા નિર્ણયને માત્ર રાજ્ય સરકારના નિકાલ પર છોડી દેવો અને રાજ્ય સરકારના નિર્ણયને ઔપચારિક સહમતિ આપવી, એવી સ્થિતિ લાવી શકે છે જ્યાં એક્ઝિક્યુટિવને ન્યાયિક સંસ્થાની બાબતો અને ન્યાયિક સ્વતંત્રતાને જ નિયંત્રિત કરવા માટે કોઈક જગ્યાએ અને કોઈક રીતે બારી મળી જાય. બંધારણમાં અનુચ્છેદ ૨૨૯ ઘડવામાં બંધારણના ઘડવૈયાઓનો આ ક્યારેય ઈરાદો ન હતો. રાજ્યપાલ દ્વારા બજાવવામાં આવનાર મંજૂરી સંબંધિત કાર્ય એ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ ના હેતુ અને ઉદ્દેશ્યને મુક્ત કરવાનું અને પુનઃ ભાર મૂકવાનું છે.

૭.૧.૬ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઈઝો મુજબ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણય અથવા ભલામણ અથવા દરખાસ્તને આપવામાં આવતી મંજૂરી અંગે રાજ્યપાલને અપાયેલી સત્તાને શુદ્ધ એક્ઝિક્યુટિવ સત્તા તરીકે જોઈ શકાય નહીં. તેને રાજ્ય સરકારના એક્ઝિક્યુટિવ કાર્ય તરીકે ગણી શકાય નહીં જેથી એવી દલીલ માન્ય રીતે આગળ ધરી શકાય કે રાજ્યપાલનો નિર્ણય રાજ્ય સરકારનો નિર્ણય હશે. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, રાજ્યપાલ અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઈઝો હેઠળ બંધારણીય કાર્ય બજાવતા હશે. તે રાજ્યપાલ માટે બંધારણીય રીતે નિર્ધારિત ક્ષેત્ર છે જ્યાં રાજ્યપાલ તેમની વિવેકબુદ્ધિનો પણ ઉપયોગ કરશે.

૭.૧.૭ ડો. યશવંત ત્રિંબક (ઉપર જણાવેલ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યા હતા.

"નિવૃત્ત સરકારી કર્મચારી સામે પ્રોસિક્યુશનની મંજૂરીનો આદેશ નિઃશંકપણે સરકારની એક્ઝિક્યુટિવ કાર્યવાહી છે. રાજ્યપાલ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૬(૩) હેઠળની તેમની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને બિઝનેસના નિયમો ઘડીને તેમના તમામ કાર્યો વિવિધ મંત્રીઓને ફાળવી શકે છે, સિવાય કે જે રાજ્યપાલને બંધારણ દ્વારા તેમની પોતાની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવા માટે જરૂરી હોય. બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૬(૩) માં "રાજ્ય સરકારનો બિઝનેસ" અભિવ્યક્તિમાં એવા કાર્યોનો સમાવેશ થાય છે જે રાજ્યપાલે મંત્રીમંડળની મદદ અને સલાહ સાથે બજાવવાના હોય છે જેમાં તેઓ તેમના આત્મલક્ષી સંતોષ પર ઉપયોગ કરવા માટે સશક્ત હોય તેવા કાર્યો અને રાજ્ય સરકારના વૈધાનિક કાર્યોનો પણ સમાવેશ થાય છે." (પેરા ૧૭)

આગળ એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે,

"અદાલતે ગોદાવરી શામરાવ પરુલેકર વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્રમાં ઠરાવ્યું છે કે જે કાર્યો અને ફરજો કાયદા દ્વારા રાજ્ય સરકારમાં નિહિત છે તે પણ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૬(૩) હેઠળ ઘડવામાં આવેલા રૂલ ઓફ બિઝનેસ દ્વારા મંત્રીઓને ફાળવી શકાય છે. સ્ટેટ ઓફ બિહાર વિરુદ્ધ રાણી સોનાબાટી કુમારીમાં, જ્યાં બિહાર લેન્ડ રિફોર્મ્સ એક્ટ, ૧૯૫૦ ની કલમ ૩(૧) હેઠળ જાહેરનામું બહાર પાડવાની સત્તા બિહારના રાજ્યપાલને આપવામાં આવી છે,

ત્યાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું :

"કાયદાની કલમ ૩(૧) તેના હેઠળ જાહેરનામા બહાર પાડવાની સત્તા આપે છે, કોઈ અધિકારી પર નહીં પરંતુ રાજ્ય સરકાર પર, જોકે તે સત્તાનો ઉપયોગ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૬(૩) હેઠળ રાજ્યપાલ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા રૂલ્સ ઓફ બિઝનેસ દ્વારા સંચાલિત થશે"." (પેરા ૧૭)

સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સ્પષ્ટપણે અવલોકન કરવામાં આવ્યું

આમ,

"તેથી, જે બાબતોના સંદર્ભમાં રાજ્યપાલને બંધારણ દ્વારા અથવા તે હેઠળ તેમની વિવેકબુદ્ધિમાં કાર્ય કરવાની જરૂર છે તે સિવાય, રાજ્યપાલના વ્યક્તિગત સંતોષની જરૂર નથી અને કોઈપણ કાર્ય મંત્રીઓને ફાળવી શકાય છે." (પેરા ૧૮)

૮. બંધારણીય કાયદો અજાણ્યો નથી કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયનો એક્ઝિક્યુટિવ દ્વારા કેવી રીતે પ્રતિસાદ મળવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવશે. સુપ્રીમ કોર્ટ એમ્પ્લોઈઝ વેલફેર એસોસિએશન (ઉપર જણાવેલ) માં સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે એ સ્પષ્ટ છે કે સેવાની શરતો ધરાવતા નિયમો ઘડવાના સંદર્ભમાં ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અને હાઈકોર્ટના

મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને ઉચ્ચ સ્તરે મૂકવામાં આવ્યા છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે ટી. ગોપાલકૃષ્ણન મૂર્તિ (ઉપર જણાવેલ) માં આશા વ્યક્ત કરી હતી કે 'અનુચ્છેદ ૨૨૯ ની ભાવનાને ધ્યાનમાં રાખીને વસ્તુઓની યોગ્યતા સ્વીકારવી જોઈએ કે મંજૂરી, સામાન્ય રીતે, આપવામાં આવશે'.

૮.૧ એસ.બી. વોહરા (ઉપર જણાવેલ) માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું કે મંજૂરી વર્ચ્યુઅલ રીતે એક સામાન્ય બાબત છે,

> "હાઈકોર્ટની સ્વતંત્રતા એ દેશમાં લોકશાહી સ્વરૂપની સરકારની કામગીરી માટે આવશ્યક લક્ષણ છે. તેથી, હાઈકોર્ટ પાસે તેના સ્ટાફ પર સંપૂર્ણ નિયંત્રણ નિહિત કરવામાં આવ્યું છે જે ઉક્ત જોગવાઈ દ્વારા લાદવામાં આવેલી મર્યાદાઓને આધીન સરકારની દખલગીરીથી મુક્ત રહેશે. જોકે, એવી કોઈ શંકા હોઈ શકે નહીં કે આવી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ માત્ર ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ ના ખંડ ૨ અને તેમાં જોડાયેલા પ્રોવાઇઝોમાં સમાવિષ્ટ મર્યાદાથી બંધાયેલા રહેશે. રાષ્ટ્રપતિ/રાજ્યના રાજ્યપાલની મંજૂરી, આમ, પગાર, ભથ્થા, રજા અથવા બઢતી અંગેની જોગવાઈઓ ધરાવતા નિયમોના સંબંધમાં મેળવવી જરૂરી છે. તે સામાન્ય બાબત છે કે આવી મંજૂરી સામાન્ય રીતે એક બાબત તરીકે આપવી જોઈએ." (પેરા ૧૧)

૮.૨ એસ.બી. વોહરા (ઉપર જણાવેલ) એ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું,

"આ અદાલતના ઉપરોક્ત અધિકૃત ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લેતા, તેમાં કોઈ શંકા હોઈ શકે નહીં કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણોને સામાન્ય રીતે રાજ્ય દ્વારા મંજૂરી આપવી જોઈએ અને તેનો ઇનકાર મજબૂત અને પર્યાપ્ત કારણોસર હોવો જોઈએ. આ કિસ્સામાં અપીલકર્તાઓએ હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણો પર પણ પોતાનું ધ્યાન દોર્યું. તેઓએ આ બાબતને હળવાશથી ન લેવી જોઈતી હતી. તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે કે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ જેવા ઉચ્ચ કાર્યકારી દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણો પર તાત્કાલિક ધ્યાન આપવામાં આવ્યું ન હતું અને ખાનગી પ્રતિવાદીઓને રિટ અરજી દાખલ કરવી પડી. મંજૂરીને આધીન હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના વિશિષ્ટ ક્ષેત્રમાં હોવાથી, હાઈકોર્ટના પગાર–ધોરણમાં સુધારા નક્કી કરવાના પ્રશ્ન પર, રાજ્ય યોગ્ય અને નક્કર કારણો સિવાય સમાન ભલામણો સ્વીકારે તેવી અપેક્ષા છે." (પેરા ૫૧)

૮.૩ આ તબક્કે એ યાદ રાખવું જોઈએ કે વર્તમાન કિસ્સામાં પ્રશ્ન નિયમો અથવા નવા લાગુ કરાયેલા અને અપાયેલા લાભના સંદર્ભમાં મંજૂરી આપવાનો નથી, પરંતુ રાજ્યપાલની મંજૂરી માટે મોકલવામાં આવેલો મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિનો નિર્ણય ખાસ પગારની વર્તમાન રકમમાં વધારા માટે હતો, જે હાલમાં અરજદારોના વર્ગને આપવામાં આવી રહ્યો છે અને જેના માટે ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ વર્ષ ૧૯૭૧ માં

રાજ્યપાલની મંજૂરી પહેલેથી જ હતી.

૯. જ્યારે અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) નો પ્રોવાઇઝો રાજ્યપાલની મંજૂરીની કલ્પના કરે છે, ત્યારે રાજ્યપાલ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવતી મંજૂરી એ વંશવેલાની ક્રિયા નથી. બંધારણની જોગવાઈઓમાં ઉલ્લેખિત મંજૂરીને પ્રક્રિયાના ભાગ રૂપે જોવી જોઈએ જ્યાં રાજ્યપાલની કલ્પના ઉચ્ચ અધિકારી તરીકે કરવામાં આવતી નથી. અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) અને તેના પ્રોવાઇઝોના સંદર્ભમાં જે મિકેનિઝમ ઊભી થાય છે તે બે સમાન–સ્થાન ધરાવતા બંધારણીય સત્તાવાળાઓ વચ્ચે છે. બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઇઝોની શરતોમાં મંજૂરીનું કાર્ય બજાવવાના હેતુ માટે, નામદાર રાજ્યપાલ અને હાઈકોર્ટના નામદાર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ વચ્ચેના બંધારણીય સંબંધને હંમેશા સૌહાર્દપૂર્ણ માનવામાં આવે છે, અને સંઘર્ષનો નહીં.

૯.૧ હાઈકોર્ટના સ્ટાફની સેવાની શરતો જેમાં પગાર, ભથ્થા, રજા, પેન્શન વગેરેનો સમાવેશ થાય છે તે નક્કી કરવા માટે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને સર્વોચ્ચતાનું સ્થાન આપવામાં આવ્યું હોવાથી, કલ્પના કરાયેલ મંજૂરીને રાજ્યપાલ દ્વારા કરવામાં આવતી ચકાસણી અથવા ઉક્ત બાબતોના સંદર્ભમાં મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણય તરીકે જોવી જોઈએ નહીં. માત્ર એટલા માટે કે ઉક્ત બાબતોના સંદર્ભમાં મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયના અમલીકરણ માટે રાજ્ય સરકાર પાસેથી નાણાંની જરૂર પડશે, મંજૂરીનો ઉલ્લેખ અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઇઝોમાં કરવામાં આવ્યો છે. મંજૂરીના કાર્યને સમગ્ર પ્રક્રિયામાં સુરક્ષિત કરેલા એક પ્રકારના

સંતુલન તરીકે જોવું જોઈએ જ્યાં આખરે, તમામ સામાન્ય સંજોગોમાં, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની સર્વોચ્ચતા અને સત્તા અને તેમના નિર્ણયો અને ભલામણોનું શાસન હશે. રાજ્યપાલ દ્વારા મંજૂરી માટેની જોગવાઈનો હેતુ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની સત્તાઓને અટકાવવા, નિયંત્રિત કરવા અથવા તેનું નિયમન કરવાનો નથી. કાર્યાત્મક સૌહાર્દના ભાગ રૂપે, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણય અથવા ભલામણો પછી રાજ્યપાલ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે. બંધારણના ઘડવૈયાઓનો ઈરાદો અને બંધારણીય જોગવાઈના અક્ષર અને ભાવના સંઘર્ષ ઊભો થવાની મંજૂરી આપતા નથી.

૯.૨ આમ જ્યારે અનુચ્છેદ ૨૨૯ ની બંધારણીય યોજના અને અનુચ્છેદના સંપૂર્ણ વાંચનના પ્રકાશમાં, બંધારણમાં જે ઉદ્દેશ્યથી અનુચ્છેદ ઘડવામાં આવ્યો છે, અને હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ તરીકે સર્વોચ્ચ નિર્ણય લેવાની સત્તાનો સમાવેશ થાય છે જેને અન્ય ઉચ્ચ–બંધારણીય સત્તાધિકારી એટલે કે રાજ્યપાલ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવે છે, તે ધ્યાનમાં લેતા, રાજ્યપાલની બંધારણીય વિવેકબુદ્ધિ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયની તરફેણમાં ઝુકશે, સિવાય કે દુર્લભ પરિબળો સંડોવતા અસાધારણ સંજોગોવાળા કેસોમાં.

૧૦. એ વાત સાચી હશે કે અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઇઝો હેઠળ મંજૂરી આપતી વખતે, રાજ્ય સરકાર પર નાણાકીય અસર એક પરિબળ હશે. જોકે એ અવલોકન કરવું રહ્યું કે તે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયથી ઉદ્‌ભવતી નાણાકીય

જવાબદારી પોતે જ ન હોઈ શકે, પરંતુ શું પ્રસ્તુત હોઈ શકે છે તે નાણાકીય બોજની હદ છે જે ઊભી થઈ શકે છે. ધારો કે નાણાકીય બોજ અતિશય ઊંચો અથવા વિશાળ છે અને સ્ટાફના પગાર, ભથ્થા વગેરેને લગતા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણયથી તિજોરીને વર્ચ્યુઅલ રીતે ખાલી કરવાની અને આ રીતે રાજ્ય સરકારના નાણાંને ઊથલપાથલ કરવાની અસર પડે છે અને આ રીતે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની દરખાસ્ત પ્રથમ દૃષ્ટિએ ખોટી અને ગેરવાજબી છે, તો રાજ્ય સરકાર તેની સામે પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં ન્યાયી હોઈ શકે છે. અહીં એવો કોઈ કેસ નથી, કે એવું વલણ પણ નથી.

૧૦.૧ નાણાકીય અસરોના આધારે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના દરેક નિર્ણયને નકારી શકાતો નથી. જ્યારે ન્યાયતંત્રની સંસ્થા અને સંસ્થાના હિતો અને કાર્યક્ષમતા માટે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા લેવામાં આવેલા નિર્ણયને અમલમાં મૂકવાની વાત આવે છે ત્યારે માત્ર વધુ નાણાકીય બોજ કોઈ આધાર નથી. જ્યારે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની સત્તા અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ અને તેના ઉદ્દેશ્ય અને ભાવનાની વાત આવે છે, ત્યારે તેનો પ્રતિસાદ આપતી વખતે રાજ્ય સરકાર તેમજ રાજ્યપાલ મુદ્દા પર ઉદ્દેશ્યપૂર્વક વિચારણા કરવા અને અનુચ્છેદ ૨૨૯ ના હેતુ અને ઈરાદાના સંદર્ભમાં નિર્ણય લેવા માટે બંધાયેલા રહેશે કે સ્ટાફની નિમણૂક અને સેવાની શરતોના સંદર્ભમાં મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને સર્વોચ્ચતા આપવામાં આવી છે.

૧૦.૨ એસ.બી. વોહરા (ઉપર જણાવેલ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે, "એ વાત પણ ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ કે હાઈકોર્ટના અધિકારીઓને ચોક્કસ પગાર–ધોરણ આપવાની અસરની સામે નાણાકીય અસરનો પ્રશ્ન ઊભો કરવો એ આધારે હંમેશા મદદરૂપ થતો નથી કે તેની રાજ્યના અન્ય કર્મચારીઓ પર પ્રતિકૂળ અસર પડશે". એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે પગાર–ધોરણ અમુક માપદંડો પર નક્કી કરવામાં આવે છે અને તેમાંનું એક સંબંધિત અધિકારીઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતા કામનું પ્રમાણ તેમજ આવી કચેરી ધરાવનાર દ્વારા જાળવવામાં આવતી કાર્યક્ષમતા, ઈમાનદારી વગેરેની હદ છે.

૧૦.૩ એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે આ પાસું ઓલ ઈન્ડિયા જજીસ એસોસિએશન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા [(૧૯૯૨) ૧ એસસીસી ૧૧૯] તેમજ શેટ્ટી કમિશનના રિપોર્ટમાં પણ પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું. હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશો સાથે જોડાયેલ પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓની ફરજોની પ્રકૃતિ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે ત્યારે ઉપરોક્ત અવલોકનો કેસના તથ્યોને સરળતાથી લાગુ પડે છે જેમાં ઈમાનદારી અને ગુપ્તતાનું આવશ્યક તત્વ સામેલ હોય છે. આ અંગે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિનો નિર્ણય, જો રાજ્ય સરકાર દ્વારા યોગ્ય ભાવનામાં લેવામાં ન આવે, તો તે ન્યાયિક સંસ્થાની સ્વતંત્રતા પર અસર કરશે, જેનો સમગ્ર સ્ટાફ એક અવિભાજ્ય ઘટક છે.

૧૦.૪ વર્તમાન કેસમાં, રાજ્ય સરકાર દ્વારા નાણાકીય અસરની ગણતરી પર

ઉભો કરવામાં આવેલો બચાવ એ છે કે ખાસ પગાર વધારવાની દરખાસ્ત સ્વીકારવાથી પ્રિન્સિપલ પ્રાઈવેટ સેક્રેટરી અને પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓની વર્તમાન ૧૨૯ જગ્યાઓ સામે દર વર્ષે રૂ. ૩૮,૭૦,૦૦૦/- ની નાણાકીય જવાબદારી આવશે. અન્ય વિભાગો સમાન લાભની માંગ કરે તેવી આશંકા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા અરજદારોને આપવામાં આવેલા લાભનો ઈનકાર કરવા માટે પ્રસ્તુત વિચારણા કહી શકાય નહીં, જે તેના પોતાના ગુણદોષના આધારે છે. કોઈને આશ્ચર્ય થાય છે કે ઉપર મુજબ નાણાકીય જવાબદારીના આધારે ઉભો કરવામાં આવેલો બચાવ ઈનકારને વાજબી ઠેરવવાના નિષ્ફળ પ્રયાસમાં પ્રતિવાદી - રાજ્ય દ્વારા આગળ ધરવામાં આવેલો એક સામાન્ય બચાવ છે.

૧૧. બંધારણના ઘડવૈયાઓ અને સુપ્રીમ કોર્ટના ડહાપણ બંનેએ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯ હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા લેવાયેલા નિર્ણયો અને અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) ના પ્રોવાઈઝોની શરતોમાં રાજ્યપાલ દ્વારા તેને ધ્યાનમાં લેવામાં આવતી મંજૂરીની બાબતમાં મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અને રાજ્યપાલ વચ્ચે બંધારણીય સૌહાર્દ સુનિશ્ચિત કરવાની હિમાયત કરી છે. સી.જી. ગોવિંદન વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત [(૧૯૯૮) ૭ એસસીસી ૬૨૫] માં અન્ય બાબતોની સાથે એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે હાઈકોર્ટના સ્ટાફના પગાર, ભથ્થા અને પેન્શનના પ્રશ્ન પર મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અને રાજ્યપાલ અથવા રાજ્ય વચ્ચે ધારણામાં વાસ્તવિક તફાવતો અને અભિપ્રાયના પ્રામાણિક મતભેદો હોઈ શકે છે. એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તે ઇચ્છનીય છે કે આવા મુદ્દાઓ બંને પક્ષો

દ્વારા વાજબી રીતે વહીવટી રીતે ઉકેલવામાં આવે અને અનુચ્છેદ ૨૨૯ માં બંધારણની જોગવાઈઓનું સન્માન કરવામાં આવે.

૧૧.૧ એસ.બી. વોહરા (ઉપર જણાવેલ) પરથી, નીચેના અવલોકનો પ્રસ્તુત રીતે નોંધી શકાય છે.

> "આ અદાલતના નિર્ણયો, જેમ કે અગાઉ અહીં ચર્ચા કરવામાં આવી છે, કોઈ અચૂક શબ્દોમાં સૂચવે છે કે હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ જેવા ઉચ્ચ પદ ધારક દ્વારા આપવામાં આવેલા સૂચનને સામાન્ય રીતે સ્વીકારવાની અને માત્ર અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં જ તેમની ભલામણોથી અલગ થવાની કેન્દ્ર સરકાર અથવા સંબંધિત રાજ્યની પ્રાથમિક ફરજ છે. આવા ઉચ્ચ પદ ધારકના અભિપ્રાયથી અલગ થવાનું કારણ સચોટ અને પૂરતું હોવું જોઈએ. મતભેદના આવા કિસ્સામાં પણ, સત્તાવાળાઓએ તેમની વચ્ચે ચર્ચા કરવી જોઈએ અને મતભેદો દૂર કરવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ. અપીલકર્તાએ દુર્ભાગ્યે તેની પોતાની ફરજો બજાવી નથી." (પેરા ૪૬)

૧૧.૨ જોકે પ્રસ્તાવ એ નથી કે રાષ્ટ્રપતિ અથવા રાજ્યપાલ, જે પણ લાગુ પડતું હોય, મંજૂરી આપવા માટે મજબૂર છે, તેમ છતાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સુપ્રીમ કોર્ટ વેલફેર એસોસિએશન (ઉપર જણાવેલ) માં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે,

"તે પણ એટલું જ સાચું છે કે જ્યારે રાજ્યના કોઈ ઉચ્ચ મહાનુભાવ દ્વારા આવા નિયમો ઘડવામાં આવ્યા હોય, ત્યારે તેને સન્માન સાથે જોવું જોઈએ અને મંજૂરી ન આપવાનું કોઈ બહુ સારું કારણ ન હોય ત્યાં સુધી, મંજૂરી હંમેશા આપવી જોઈએ. જો ભારતના રાષ્ટ્રપતિનો મત હોય કે મંજૂરી આપી શકાય તેમ નથી, તો તેઓ સીધો મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરી શકે નહીં, પરંતુ આમ કરતા પહેલા, ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ વચ્ચે વિચારોનું આદાનપ્રદાન થવું જોઈએ.".

૧૧.૩ આમ, એ જોઈ શકાય છે કે અસંમતિ અથવા મતભેદના કિસ્સામાં સર્વસંમતિની હિમાયત કરવામાં આવે છે. રાજ્ય સરકાર તરફથી વિચારોના આદાનપ્રદાન દ્વારા મગજ લાગુ કરવાની પ્રક્રિયા હાથ ધરવાની જરૂર પડશે જે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિના નિર્ણય મેળવનાર છે અને જેને તેના પર કાર્ય કરવા અને તેનો અમલ કરવા માટે કહેવામાં આવે છે. એસ.બી. વોહરા (ઉપર જણાવેલ) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના અવલોકનો કર્યા જે પણ, ઉપરોક્ત તમામની જેમ, માર્ગદર્શક મૂલ્ય ધરાવે છે.

"આ પ્રકૃતિની બાબતમાં અપીલકર્તા, તેની કાર્યવાહી વાજબી છે તે બતાવવાના હેતુથી, વાજબી સમયમાં પોતાની ફરજો બજાવવા માટે બંધાયેલા હતા. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નો મુખ્ય ભાગ

હોવાથી વાજબીપણું એ સૂચિત કરશે કે બંધારણીય ફરજો વાજબી સમયમાં બજાવવામાં આવે જેથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળ દર્શાવેલ વાજબીપણાની કસોટી સંતોષી શકાય." (પેરા ૪૭)

૧૨. એવું માનવામાં આવે છે કે બંધારણીય સત્તાધિકારીઓ તેમની બંધારણીય ફરજો અને કાર્યો યોગ્ય અને વ્યવસ્થિત રીતે બજાવે છે. તેઓ બંધારણ અને કાયદાઓ હેઠળની તેમની જવાબદારીઓ પ્રત્યે જ્ઞાન અને પ્રતિબદ્ધતા ધરાવતા હોવાનું માનવામાં આવે છે. જોકે એવા પ્રસંગો આવશે જ્યારે ઉચ્ચ બંધારણીય સત્તાધિકારીઓ શુદ્ધ ઈરાદાથી ભૂલ કરે છે. બંધારણીય સત્તાધિકારીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી ચુકાદાની ભૂલોને સ્વ-સુધારાત્મક મિકેનિઝમ દ્વારા સુધારવાની અપેક્ષા રાખી શકાય. ખાસ કરીને જ્યારે કૃત્યો અને નિર્ણયોની ચકાસણી કરવામાં હાઈકોર્ટની ભૂમિકાની વાત આવે છે, ત્યારે અદાલત પરમાદેશ જારી કરવાથી દૂર રહેશે અને પોતાની જાતને અટકાવશે. પરમાદેશની રિટ ભાગ્યે જ જોવા મળતા દુર્લભ કિસ્સાઓમાં જારી કરવામાં આવશે, તે જ સમયે, બંધારણીય અદાલત અથવા હાઈકોર્ટે જ્યારે કહેવામાં આવે ત્યારે આવી કાર્યવાહી અને નિર્ણયોની બંધારણીયતા અને કાયદેસરતાની તપાસ કરવી પડે છે.

૧૨.૧ એસ.બી. વોહરા (ઉપર જણાવેલ) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે આ સિદ્ધાંત નીચેના શબ્દોમાં જણાવ્યો.

"હાઈકોર્ટે, જોકે, સામાન્ય રીતે પરમાદેશની રિટ અથવા તેના જેવી રિટ જારી કરવી જોઈએ નહીં અને અપ્રસ્તુત પરિબળો કે જેને નિર્ણય લેતી વખતે બાકાત રાખવા જરૂરી છે અને પ્રસ્તુત પરિબળો જે તેના માટે ધ્યાનમાં લેવા જરૂરી છે તે દર્શાવતા યોગ્ય નિર્દેશો સાથે કેન્દ્ર અથવા રાજ્ય સરકારને બાબત પાછી મોકલવી જોઈએ. પ્રથમ કિસ્સામાં વૈધાનિક સત્તાધિકારીઓ દ્વારા વૈધાનિક ફરજો બજાવવા દેવી જોઈએ. જો કે, જો હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અને રાજ્ય સમાન મત ન ધરાવતા હોય, તો આ બાબતની ચર્ચા થવી જોઈએ અને સર્વસંમતિ પર પહોંચવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ." (પેરા ૫૨)

૧૩. ઉપરોક્ત ચર્ચા અને કારણો ઊભા છે તેમ છતાં, ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અદાલત પરમાદેશની રિટ જારી કરવાથી પોતાને અટકાવે છે.

૧૩.૧ પરિણામ સ્વરૂપે, અરજીમાં પ્રાર્થના કર્યા મુજબની રાહત અરજદારોને આપી શકાય તેમ નથી. જોકે, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની સત્તાઓની પ્રકૃતિ અને કદને ધ્યાનમાં રાખીને, જેનો વર્તમાન કિસ્સામાં યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે, આગળ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા લેવાયેલા નિર્ણયો અથવા કરવામાં આવેલી ભલામણો અને આવા નિર્ણય અથવા ભલામણ પ્રત્યે ઊભી થતી રાજ્ય સરકારની જવાબદારીના સંદર્ભમાં ઉભરી આવતા કાયદાની સ્થિતિના પ્રકાશમાં

– જેની અહીં અગાઉ ચર્ચા કરવામાં આવી છે, અને કેસના તથ્યોમાં ઉપર જે ઠરાવવામાં અને અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તે ધ્યાનમાં રાખીને, રેકોર્ડ પર પ્રતિબિંબિત રાજ્ય સરકારનું વલણ અને નિર્ણય, ખાસ કરીને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ સત્તાઓના ઉપયોગના અનુસંધાનમાં, અરજદારોને ખાસ પગાર વધારવા માટે મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિની ભલામણને નકારી કાઢવા માટે કાનૂની વિભાગના અવર સચિવના તારીખ ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના પત્રથી, આથી રદબાતલ કરવામાં આવે છે.

૧૩.૨ રાજ્ય સરકારને યોગ્ય પગલાં લેવા અને પરિણામે રજિસ્ટ્રાર જનરલના તારીખ ૧૭મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭ ના પત્ર મારફતે મોકલવામાં આવેલ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૯(૨) હેઠળ કાર્ય કરતા મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણના સંદર્ભમાં નવેસરથી નિર્ણય લેવા સક્ષમ બનાવવા માટે આ વિષય પાછો મોકલવામાં આવે છે.

૧૩.૩ આવો નવો નિર્ણય વર્તમાન આદેશ મળ્યાની તારીખથી બે મહિનાના સમયગાળાની અંદર, કાયદામાં જરૂરી કવાયત હાથ ધર્યા પછી રાજ્ય સરકારના સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા સક્ષમ સ્તરે લેવામાં આવશે.

૧૪. અરજી ઉપરોક્ત શરતોમાં અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

(એન.વી. અંજારીયા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER</u>: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==